

Wim Deeben

Vogelwerkgroep
De Kempen

Jaargang 36 | nummer 1 | april 2010
Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen

De Blauwe

Klauwier

in dit nummer

- **Fotowedstrijd 2009**
- **Slechtvalkenpaartje in Eindhoven**
- **Inventarisatie nachtzwaluwen in 2009**

Colofon

Redactie

Wim Deeben
Robert Kastelijn
Mark Sloendregt
Jan Wouters

Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Telefoon: 0497-642391
E-mail: janenmargo@chello.nl

Omslag

Foto: **Noud Aartsen**,
Kempisch heideschaap op Strabrechtse Heide
Ontwerp: Harold Bierens

Fotobijdrage

© bij de betreffende fotografen

Uitgave

Vogelwerkgroep de Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van verstoring

© Copyright

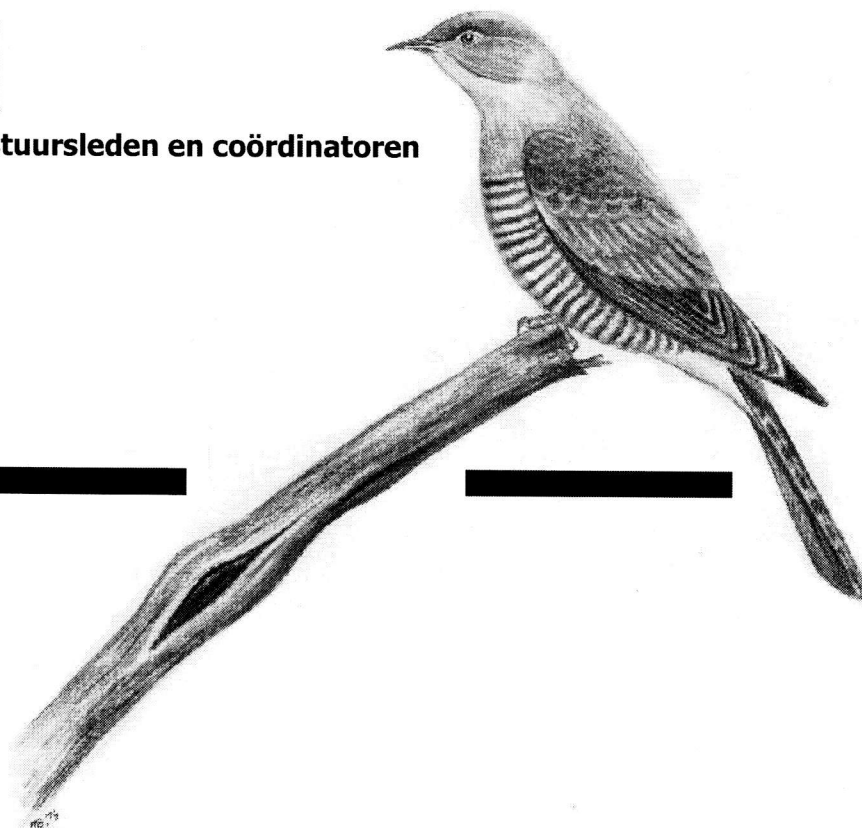
Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

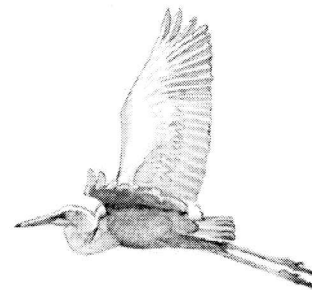

Inhoud

- 2 **Vogelvaria**
- 5 **Nieuws**
- 6 **Fotowedstrijd 2009**
- 9 **Nestkasten Koningshof in 2009**
Jan Wouters
- 12 **Een uilenbende ...**
Hans Hermans
- 16 **Slechtvalkenpaartje krijgt hoogste penthouse van Eindhoven**
Wil de Veer
- 18 **Onderzoek naar wespddieven in de Kempen 2009**
Jacques van Kessel en Pieter Wouters
- 27 **Huiszwaluwen (*Delichon urbica*) in de Kempen in 2009**
Wim Deeben
- 34 **Euro Birdwatch, 3 oktober 2009**
Alfonso Gil Cantabrana
- 36 **Nachtzwaluwen in het Leenderbos en Groote Heide, 2009**
Mark Sloendregt
- 38 **Wij spraken met ... Frans Hijnen**
- 42 **Activiteiten**
- 43 **Leesvoer**
- 44 **Vogelopvang, bestuursleden en coördinatoren**

De Kempen

Natuurgebieden

De Klotputten in Gestel - Eindhoven

Het gebied de Klotputten is gelegen aan de rand van Eindhoven, achter het Philips Nat.Lab. en de Campus Hier is de laatste jaren veel aan natuurontwikkeling gerealiseerd. Er zijn meanders in de Dommel aangelegd, en brede oeverdelen gemaakt en diverse poelen aangelegd. Aan de noordzijde is een bos aangelegd op een voormalig landbouwgebied. Aan de noordzijde ligt hier ook nog de mooie "groene" visvijver en aan de westzijde liggen de visvijvers Kleine en Grote Zandvanger van de Vrolijke Vissers Nooit Gedacht. Aan de randen mooie wilgenkoepels en elzenbosjes en wat oude eikenbosjes. Kortom een zeer fraai wandel en vogelgebied met o.a. fuut, kuifeend, ijsvogel, groene specht, kleine bonte specht, grote gele kwikstaart, grasmus, kleine karekiet, spotvogel, bosrietzanger, buizerd, torenvalk en sperwer. Mooie natuur dus aan de rand van de stad.

De Plateaux in Bergeijk en Hageven in België

Aan de grens met het reservaat Hageven en de Plateaux stroomt de Dommel. Deze rivier is voor een deel gehermeanderd waardoor een veel meer natuurlijk beekdal landschap is ontstaan. Dit mooie beekdal loopt ook verder langs het mooie heide en vennengebiedje Kraaieven. En vlak-bij het Hageven is deze beek-reconstructie goed te zien. Je kunt hier ook mooi rondkijken vanuit de vogel-kijkhut die juist op Belgisch grondgebied staat. Dit gebied leent zich ook erg goed voor het maken van lange grens overschrijdende wandelingen. Er worden nog steeds nieuwe gronden aangekocht, waardoor het gebied als maar groter wordt. Dit is voor een belangrijk deel te danken aan de goede samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse natuurbeschermingsorganisaties.

Bergeijkse Visvijvers

Veel dijken langs de verschillende vijvers zijn recentelijk in 2010 gemaaid en er is veel hout aan de randen verwijderd. Hierdoor is er een veel beter zicht ontstaan om te kijken naar eenden en ganzen op de verschillende vijvers. In het midden gedeelte staat een luxe vogelkijkhut vanwaar je een mooi overzicht hebt over de vijvers. Dus ook bij slecht weer kun je vanuit deze vogelkijkhut heel goed vogels observeren. Het gebied is nog steeds zeker de moeite waard, je kunt er verschillende soorten ganzen, eenden, futen, zangvogels en roofvogels zien.

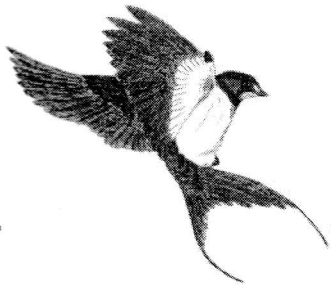
Patersgronden in Valkenswaard

Een prachtig natuurgebied met een beekdal van de Tongelreep en omliggende bossen en heide met vennen. Vorig jaar is door Staatsbosbeheer de uitkijktoren in het erg natte deel bij het populierenbos verwijderd vanwege te slechte staat. Maar er is goed nieuws: sinds kort is er een nieuwe open vogelkijktoren door Staatsbosbeheer geplaatst even ten zuid-oosten van de vorige lokatie op een droger gebied vlak aan de heide bij het Biesven. Vanuit deze lage toren heb je toch een prachtig uitzicht over het gebied.

Foto Wim Deeben
Patersgronden, Valkenswaard

Nieuws

• Jaarlijks sterven 3.000 tot 30.000 soorten planten en dieren uit. De Verenigde naties hebben het jaar 2010 uitgeroepen tot het internationaal **jaar van de biodiversiteit**. Nieuwe afspraken over natuurbehoud moeten een verdere afname van soortenrijkdom als gevolg van menselijk handelen tegengaan. In 2004 werd in dat kader de campagne Countdown 2010 gestart om actie te ondernemen en de natuur te beschermen. Provincie en gemeenten adopteerde soorten - variërend van gierzwaluw tot alpenwatersalamander - om hen te beschermen. **De inwoners van Eersel kozen de steenuil als natuurambassadeur**, diverse maatregelen worden genomen ter verbetering van het steenuilbiotoop. Het plaatsen van nestkasten gebeurt in samenwerking met leden van onze vogelwerkgroep.

⇒ Lees meer op www.biodiversiteit.nl en informatie over steenuil Wil de Veer en Frans Huijbers

• SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland zetten, ondersteund door de Werkgroep Roofvogels Nederland en de Werkgroep Grauwe Kiekendief Nederland, in **2010 de Bruine Kiekendief** centraal. Nog niet eerder is een roofvogel gekozen als jaarsoort. Onderzoek naar het voorkomen in de wintermaanden, de dieetkeuze en verspreiding van broedparen kan nieuwe informatie over de soort opleveren. Over bijvoorbeeld het voorkomen van broedparen in de landbouwgebieden in o.a. Friesland, Groningen, de Wieringermeer en de Delta is nog veel onbekend. Er worden vrijwilligers gevraagd om

vacante gebieden te inventariseren, slaappleatsen in de winter te tellen en waarnemingen te verzamelen van aankomst en vertrek in Nederland.

⇒ Lees meer over 'Jaar van de bruine Kiekendief' op www.sovon.nl

• Net als de mens, worden ook vogels en natuur beschermd door wetten en regels. Daar hoeven we gelukkig niet dagelijks bij stil te staan, maar soms is er behoefte om precies te weten hoe iets geregeld is. **De website Vogels en de Wet is opgezet om u antwoord te geven op de meest voorkomende vragen over wat er nu wél en niet is toegestaan in relatie tot wilde vogels.**

Als u méér zoekt dan een kort antwoord, biedt de vraagbaak u de mogelijkheid om dieper in het onderwerp te duiken via de veelvoorkomende vragen ondergebracht in zes thema's. Naast informatie over juridische begrippen en allerlei wetten en regels, vindt u informatie over hoe ú actie kunt ondernemen tegen overtredingen van deze regels.

⇒ Lees meer over vogelbescherming op www.vogelsendewet.nl

• De trek van vogels fascineert veel mensen, het is voor vogels een strategische keuze om te kunnen overleven. Veel van onze broedvogels volgen de route over de Sahara naar het zuiden. SOVON besteedde dit jaar speciaal aandacht aan het fenomeen vogeltrek in Vogelbalans en Vogelbescherming Nederland neemt deel aan de internationale campagne 'Born to Travel'.

Veel vogelaars tellen trekvogels

en hun resultaten zijn bijna dagelijks te raadplegen op de site trektellen.nl. In de Nederlandse en Belgische Kempen hebben we de telposten Strabrechtse Heide, Loozerheide, Patersgronden en Kristallijn-Maatheide. In het voor- en najaar worden vele vogels geteld en ook bijzondere waarnemingen gedaan. De trekvogels genieten in toenemende mate de belangstelling van vogelaars. **De vogeltrek wordt door gezenderde vogels en radarbeelden steeds verder in kaart gebracht en ontrafeld.**

De site Flysafe Bird Avoidance Model geeft een 72 uurs prognose van de vogeltrek per regio in Nederland en België. Er worden vogeldichtheden weergegeven per uur en regio en is vooral bedoeld om piloten van de luchtmacht te attenderen op de mogelijke risico's met vogel-vliegtuigbotsingen.

⇒ Lees meer informatie op www.trektellen.nl en [The FlySafe Bird Avoidance Model](http://TheFlySafeBirdAvoidanceModel)

• Doe mee met de inventarisatie van de **grote gele kwikstaart**. En lees over de resultaten van 2006 t/m 2009, op de website Vogels in Brabant! Voor deze soort is een provinciaal onderzoek en een nestkastproject gestart. Welke invloed heeft de strenge winter van 2010 op deze soort gehad? De grote gele kwikstaart komt o.a. voor bij beken, bruggen en watermolens. Eind april en begin mei zijn vogels aan het nestelen en/of hebben jongen.

⇒ Lees meer op www.brabantsevogels.nl en informatie over de inventarisatie van grote gele kwikstaarten bij Robert Kastelijn en Arno Braam

Fotowedstrijd 2009

Het thema: *“In Vogelvlucht”*

In 2009 is voor de derde maal de fotowedstrijd gehouden. Het thema was “Vogelvlucht”. De winnaar werd weer bepaald door alle aanwezige leden die iedere ingezonden foto een rapportcijfer gaven. Na het tellen van de toegekende punten bleek dat Ton Geerts met een foto van een grauwe gors gewonnen had. Hij heeft de wisseltrofee in ontvangst mogen nemen. Tijdens de ledenbijeenkomsten in december en januari hebben we over het nieuwe thema voor de fotowedstrijd 2010 gesproken. Er werd geopperd om foto's te maken van 'gewone' vogels. Vandaar het voorstel aan de leden om van de volgende vogels mooie platen te maken: boomklever, boompieper, Kievit, winterkoning, zwartkop. De foto's moeten dus behalve van deze vogelsoorten, ook dit jaar en in de Kempen zijn gemaakt.

Het nieuwe thema:

“Boomklever, boompieper, Kievit, winterkoning en zwartkop”

Voor wie wil weten waar zijn foto is geëindigd, zie hieronder de complete uitslag:

1 grijze gors	30 nachtzwaluw
2 jan van Gent	31 gierzwaluwen
3 zilvermeeuw	32 rode wouw
4 ijsvogel	33 knobbelzwanen
5 grote jager	34 jan van gent
6 jan van gent	35 rode wouw
7 zeearend	36 blauwe kiekendief
8 grauwe ganzen	37 pelikanen
9 huismussen	38 kraanvogels bij zonsopkomst
10 kaapse duiven	39 rode wouw
11 arenden	40 ganzen in rose
12 spreeuwen	41 vliegende vogelaar
13 ganzen zonsopkomst	
14 kerkuil	
15 grote bonte specht	
16 knobbelzwaan	
17 ooievaar	
18 kalahari arend	
19 ganzen	
20 vale gier	
21 vale gier	
22 ganzen	
23 bateleur	
24 nachtzwaluw	
25 startende kraanvogel	
26 flamingo's	
27 koereigers	
28 kraanvogels	
29 ganzen zonsopgang	

Eerste plaats:

Grijze gors door Ton Geerts

Tweede plaats:

Jan van Gent door Janus Eliëns

Derde plaats:

Zilvermeeuw door Janus Eliëns

Koolmezen
foto: Mark Sloendregt

Nestkasten Koningshof in 2009

Jan Wouters

Nog steeds hangen er nestkasten op het terrein van Koningshof in Veldhoven. Vogelwerkgroep de Kempen controleert en onderhoudt deze al meer dan 30 jaar. Ook in 2009 hebben we dat weer gedaan. Bij de schoonmaakronde in maart hebben we weer een flink aantal kasten vervangen en de verloren gegane kasten aangevuld. Ton Geerts heeft in het afgelopen jaar niet stilgezeten. Met de voorraad die hij heeft geproduceerd konden we dat gemakkelijk doen. Zodoende hebben weer meer dan honderd kasten hangen, het merendeel mezenkasten maar ook enkele duiven- en uilenkasten.

De controles waren dit jaar op 9 en 30 mei en op 20 juni. Daarbij zijn alle kasten nagekeken en de inhoud is geregistreerd. Uit deze controles is tabel 1 samengesteld.

Na de koude winter waren we benieuwd hoe de nestkastbewoners daar doorheen zouden zijn gekomen. Het voorjaar was behoorlijk zacht en dus veelbelovend. Uit de tabel blijkt dat het weer een broedseizoen was met de op Koningshof gebruikelijke soorten.

De aantallen liggen wel duidelijk lager dan in 2008. De bezetting van de nestkasten was maar 65 %. Het aantal eerste broedsels is sinds 2002 niet meer zo laag geweest en het aantal broedsels per 100 kasten is zelfs het laagste sinds 1999.

Dat zou dan de invloed van de betrekkelijk koude winter kunnen zijn. Zo zijn de drie talrijkste soorten: koolmees, pimpelmees en boomklever, alle in aantal wat teruggelopen. De sterkste terugval met meer dan 20 percent viel te

noteren bij de *pimpelmees*. Het blijkt weer dat deze soort na een koudere winter het gevoeligste is en steeds wat achteruit gaat. Of de boomklever ook zo koudegevoelig is weet ik niet, maar hij deed ook een stapje terug.

Overigens was het resultaat van de mezenbroedsels heel goed door een enorm voedselaanbod. Er was dit jaar een grote rupsenpiek waar de mezen flink van hebben geprofiteerd. Dit bleek ook uit het erg lage aantal dode jongen dat we

Boomklever
foto: Mark Slendregt

“Daarom wil ik komend seizoen toch al wat eerder met de controles beginnen...”

in de derde ronde in de nestkasten aantreffen. In sommige jaren vinden we dan in diverse kasten een of meer dode niet uitgevlogen jongen. Nu lag slechts in een enkele kast een dood jong. De aantallen zijn dus weer op peil.

De *holenduif* en de *kauw* waren in normale aantallen aanwezig. Alle voor deze soorten geschikte kasten werden gebruikt.

Met de *bonte vliegenvanger* ging het echter bergafwaarts. We

hebben nog maar één broedsel over. Maar dat kan, lijkt me, geen effect van de koude winter te zijn. Koningshof blijkt niet heel favoriet te zijn bij deze soort. Waar dat aan ligt is me niet helemaal duidelijk. Aan het voedsel hoeft het niet te liggen en ook de beschikbaarheid van onbezette nestkasten is in jaren niet zo groot geweest.

Dan is er nog de *bosuil*, die dit jaar heel laat broedde. Meestal zit het vrouwtje al op eieren als we in maart de nestkasten schoonmaken. Daar was dit jaar nog geen sprake van. Nu was dat pas bij de eerste controle het geval, wanneer in normale jaren de jongen al zijn uitgevlogen. Zodoende hebben we bij alle drie de controles nog bosuilen in de kast kunnen aantreffen. Overigens hebben de bosuilen overal in de Kempen een heel slecht broedseizoen gehad. Daarvan is dit erg late broedsel een demonstratie.

We waren dit jaar tamelijk laat begonnen met de eerste controle. Zodoende waren er tijdens de eerste controle alweer veel jongen. Zo had van de koolmezen al 85% en van de pimpelmezen al 78% jongen. Dit is mede een gevolg van de vervroeging van het broedseizoen in de loop van

Tabel 1. Resultaten van de nestkastcontroles op Koningshof in 2009.

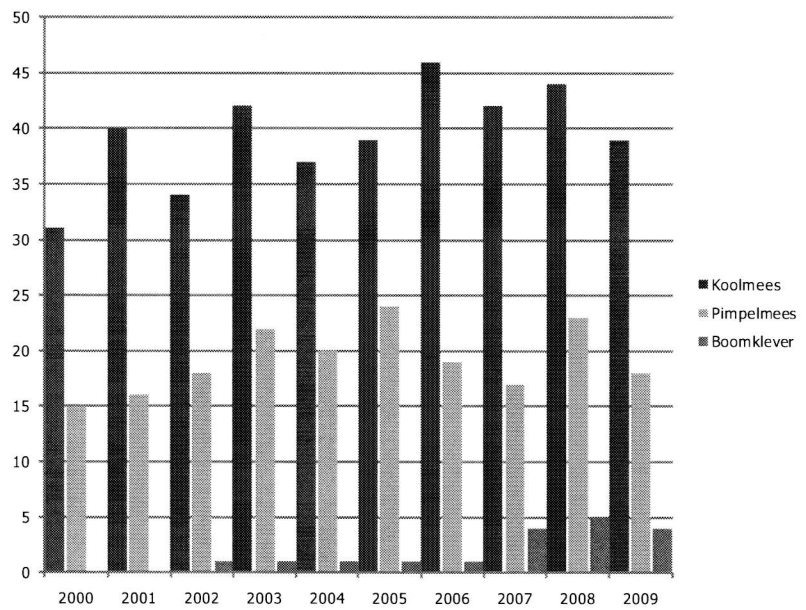
Soort	Eerste broedsels	Tweede broedsels	Totaal
Bosuil	1		1
Holenduif	2	2	4
Bonte Vliegenvanger	1		1
Zwarte Mees	1		1
Pimpelmees	18		18
Koolmees	39	4	43
Boomklever	4		4
Kauw	1		1
Totaal	67	6	73
		niet door vogels gebruikt	37
		dubbel gebruikt	3
		totaal aantal kasten	107

de meer dan dertig jaar dat we al controleren. Daarom wil ik komend seizoen toch al wat eerder met de controles beginnen, zodat we de nesten beter kunnen volgen. De laatste week van april lijkt me een goed moment om te beginnen. Bijkomend voordeel is dan ook dat er bij de derde controle nog wat meer te zien kan zijn.

Als je eens mee wilt met de controles of het schoonmaken van de kasten, dat kan altijd. Er is altijd wat te beleven, wat de moeite waard is. ■

Figuur 1. Eerste broedsels koolmees, pimpelmees en boomklever op Koningshof vanaf 2000

Pimpelmezen
foto: Mark Sloendregt

Een uilenbende..

Hans Hermans

Inmiddels al weer een jaar of veertien geleden besloot ik een kerkuilenkast op te hangen in een veldschuur van mijn oom. Ik was een fanatiek vogelaar en daarbij ging mijn interesse voornamelijk uit naar roofvogels en uilen in het bijzonder.

In de jaren daaropvolgend verslaptte mijn aandacht in vogels; andere interesses legden steeds meer beslag op mijn tijd. Pas enkele jaren geleden heb ik deze hobby herontdekt en besloot ik ook weer eens de door mij opgehangen nestkast te gaan controleren. Deze kast had zich inmiddels tot bijna de helft met braakballen, uitwerpselen en een dode jonge gevuld, wat erop wees dat hij in die jaren veelvuldig was bewoond. Daarbij lagen er ook nu weer bebroede eieren in de nestkast. Ik besloot de kast gedurende het broedsel te gaan volgen met als doel de uilen te fotograferen. Ik had inmiddels de juiste apparatuur aangeschaft en de familie uil stond bovenaan mijn verlanglijstje. Ik heb de uilenfamilie in 2008 en 2009 gevolgd. Na het seizoen 2008 heb ik de kast vervangen door een nieuwe, welke direct door de uilenfamilie werd bewoond.

Toen ik één dag na het ophangen snippers in de kast aan ging brengen bleek de uil er al in te zitten. Ik heb veel plezier beleefd aan het observeren en fotograferen van de uilen, getuige mijn fotoreportage.

Seizoen 2008

Ondanks dat er zes eieren in de kast lagen heb ik nooit meer dan vier vogels - inclusief de ouders - gelijktijdig in de veldschuur gezien. Ik denk dus dat er maar twee jongen uitgevlogen zijn in 2008.

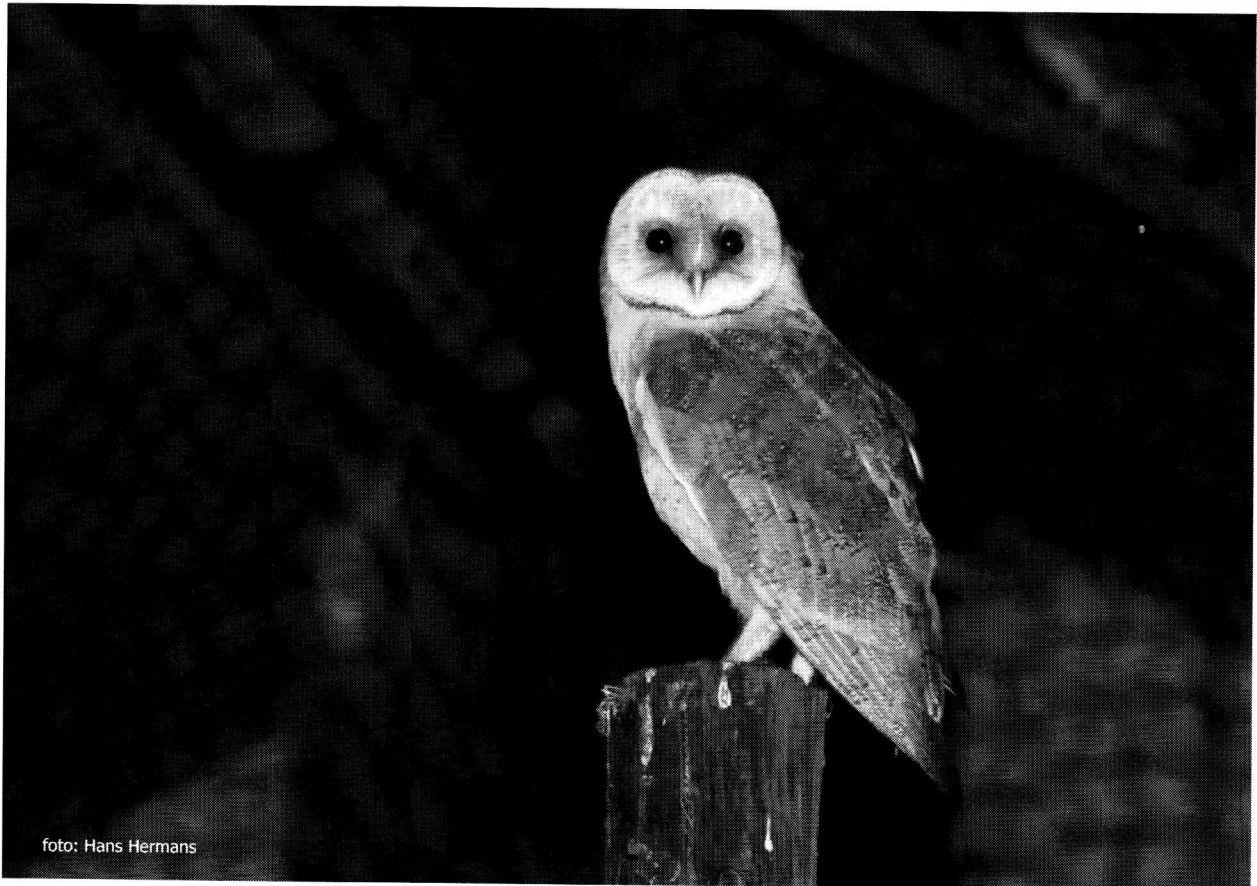
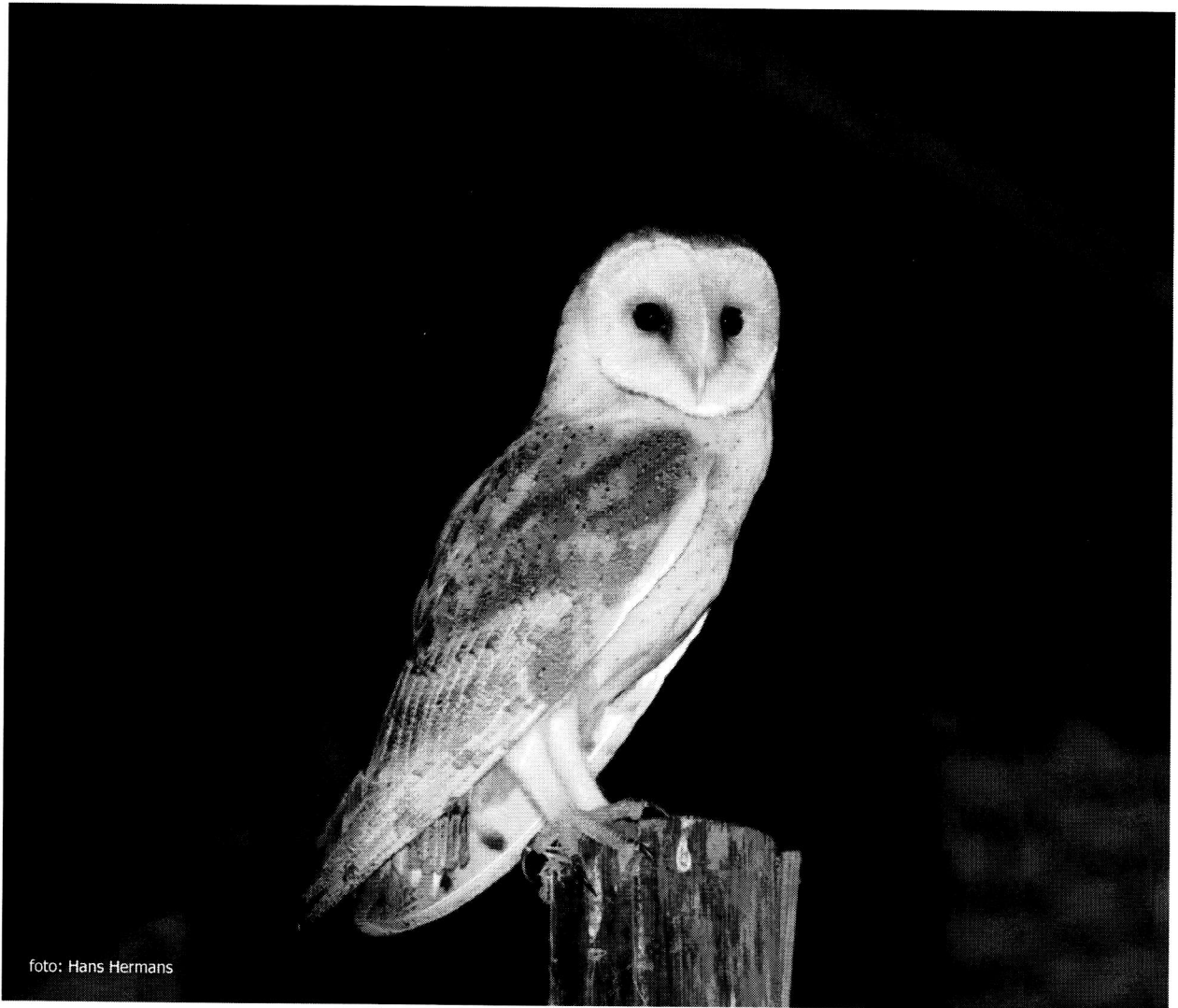
In 2008 lagen er 6 eieren in de kast. Omdat ik later de kast niet meer gecontroleerd heb, weet ik niet zeker hoeveel jongen er daadwerkelijk uitgevlogen zijn. ▼

Een van de jongen van het broedseizoen 2008 op zijn favoriete rustplaats, zo'n vier meter van mijn fototent. Voor deze foto moest ik helemaal uitzoomen om de uil in zijn geheel op de foto te krijgen. De foto is gemaakt met een 200mm lens. ►

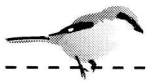
Vier kerkuilen. Op de achtergrond twee uilen op de kast en één rechtsboven in het spant. ►

foto: Hans Hermans

Seizoen 2009

◀ Een van de ouder vogels.

Voor deze foto heb ik het fototoestel onder de kast gemonteerd. Aangezien de ouders bijna altijd vanaf dezelfde plaats aan kwamen vliegen was het niet moeilijk om de juiste richting van de camera te bepalen. De camera was vervolgens met een usb-kabel verbonden met mijn laptop in de fototent. Wel was het erg moeilijk het juiste moment van de foto te kiezen. Na een paar pogingen ben ik er mee gestopt omdat de uil enigszins leek te schrikken van de flits.

Het ringen van de jongen ▶

◀ Drie jongen bovenop de kast. Ondanks het slechte uilenjaar zijn alle drie de eieren uitgekomen en zijn de jongen gezond uitgevlogen.

◀ Het derde jong was een nakomertje (weggedoken).

Van de drie jongen bleek er een een nakomertje. Terwijl zijn twee oudere nestgenoten er al bijna volwassen uitzagen was "pluisje" nog lang niet ontdaan van zijn donsveren. Toch kon hij/zij al vrij goed vliegen. Een keer bleek de afstand vanuit de nok van de schuur echter te groot en stortte de uil boven op mijn

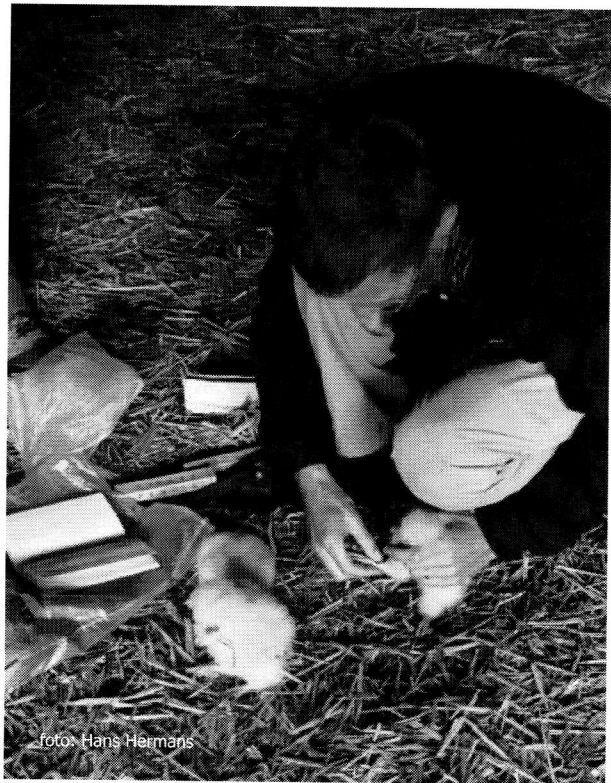

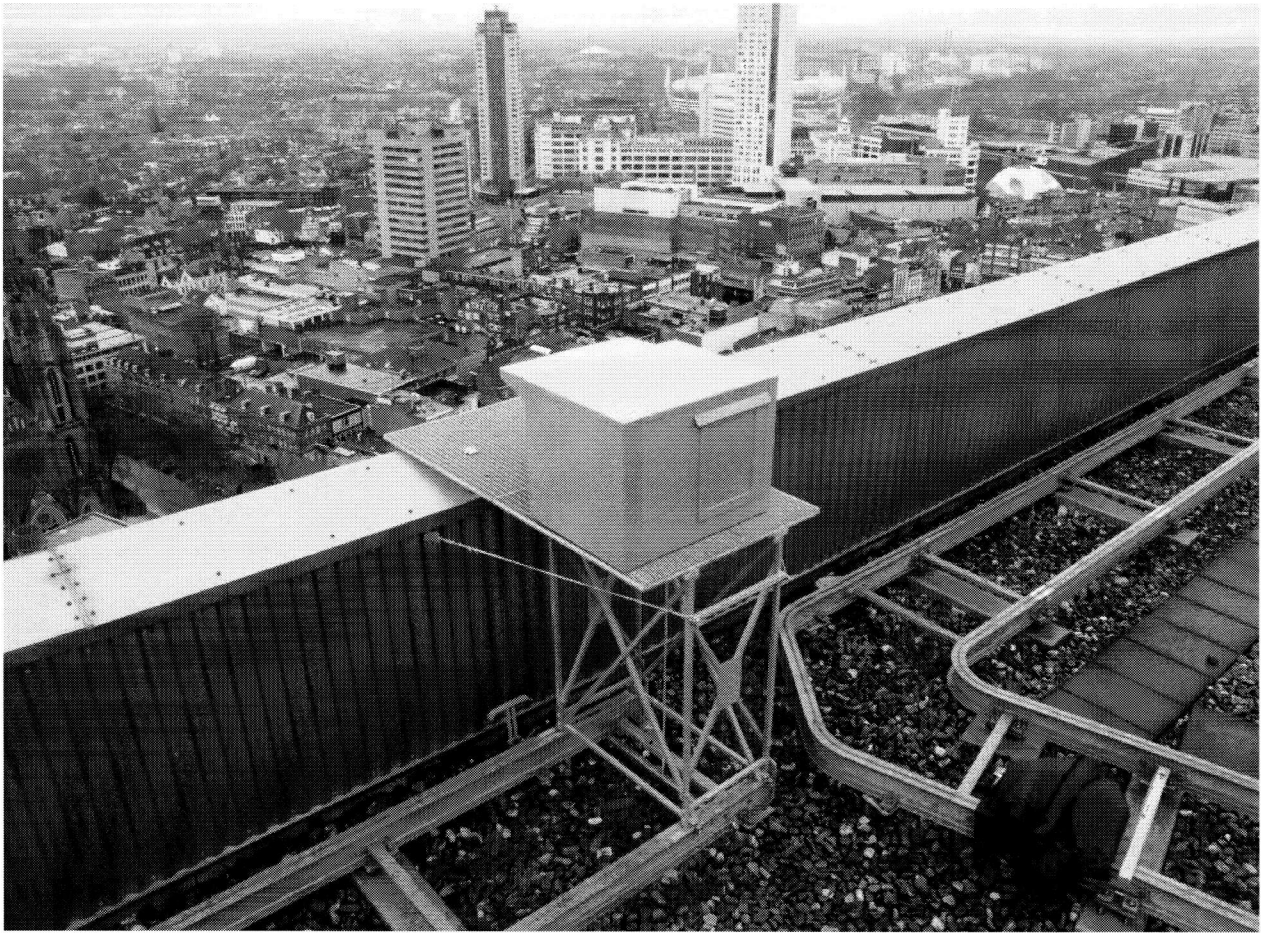
foto: Hans Hermans

fototentje neer. Blijkbaar lag het er wel lekker want pas na vijf minuten rustig te hebben rondgekeken besloot hij weer verder te gaan met zijn vlieg oefeningen en dit terwijl de afstand tussen mij en hem maar tien centimeter bedroeg. Hij stonk trouwens verschrikkelijk!

foto: Hans Hermans

Slechtvalkenpaartje krijgt hoogste penthouse van Eindhoven

Wil de Veer

Project nestkast Vesteda Uniek voor Eindhoven: Slechtvalken!

Vanaf september 2006 werd regelmatig melding gemaakt van een slechtvalk boven Eindhoven. Na enig onderzoek door leden van onze vogelwerkgroep bleek dat het twee vogels betrof die met grote regelmaat op de bovenste vensterbanken zaten van de Vesteda Woongalerie, aan de kant van de Vestdijk. Met 28 verdiepingen en 90 meter het hoogste gebouw van Eindhoven. Al snel werd duidelijk dat het hier ging om een vaste eet-, rust-, en slaappleaks van een paartje.

De mogelijkheid bestond dat het om doortrekkers zou gaan en besloten werd de zaak goed in de gaten te houden en af te wachten of de vogels er in het voorjaar nog zouden verblijven. Spannende tijden braken aan en toen bleek dat de vogels geen enkele interesse toonden om te gaan vertrekken werd actie ondernomen. Met de toenmalige manager werd een afspraak gemaakt om de zaak eens vanuit het gebouw te inspecteren en om te kijken of er een mogelijkheid zou bestaan om eventueel een nestkast te plaatsen. Tijdens de inspectie werd al snel duidelijk dat de vogels zich hier goed thuis

voelden. Op de richels van de vensterbank werden diverse ingedroogde braakballen en ruipennen aangetroffen. Uit de braakballen bleek dat het vooral duiven waren die als prooi dienden. Niet verwonderlijk want vanaf het dak werden volop duiven gezien.

De toestemming om een nestkast te mogen plaatsen op de Vestedatoren kwam in januari 2010. Wel werden er voorwaarden aan de locatie verbonden. Het mocht alleen maar op het dak. Doordat er een rails ligt voor de bak van de glasbewassing bleef er maar één smalle ruimte over aan

de zuidkant van het gebouw. De kast moest ook iets naar achteren worden geplaatst en is daardoor pas van een afstand met de verrekijker te zien. Tevens werd de afspraak gemaakt dat de glasbewassing pas na het broedseizoen weer zou worden hervat, wat door het verschuiven van enkele data geen probleem op zal leveren. Op maandag 22 februari werd de kast geplaatst. Om alles goed en stevig vast te zetten was een zware constructie nodig.

“Nu wachten we in spanning af of ze de kast op deze plek zullen accepteren.”

Na afronding van de werkzaamheden werd de kast overgedragen aan Vesteda. Het aanschaffen van de benodigde materialen kon worden gerealiseerd door sponsoring van Vesteda en de Vereniging Natuurmonumenten. Van laatstgenoemde was de regio-ecoloog Peter Voorn nauw betrokken bij dit project. Vanuit het Natuurmonumentenkantoor aan de Nachtegaallaan kijken hij en zijn collega's iedere dag wel even of ze de slechtvalken op de Vestedatoren zien zitten. Zo raakten de medewerkers van Natuurmonumenten betrokken en besloten om te helpen en de nestkast te sponsoren.

Tijdens het plaatsen van de nestkast hield een van de slechtvalken ons nauwlettend in de gaten. Nu wachten we in spanning af of ze de kast op deze plek zullen accepteren. Een ding is zeker deze koningen van de lucht hebben net als hun onderburen een adembenemend mooi en wijds uitzicht over de stad en tot ver daaromheen.

Informatie over de slechtvalk

Hier volgt kort wat specifieke informatie over deze soort. Tussen ongeveer 1950 en 1974 is de populatie van de slechtvalk, en roofvogels in het algemeen, in Europa dramatisch achteruitgegaan. De voornaamste oorzaak van deze catastrofale achteruitgang was de vergiftiging met biociden zoals o.a. DDT. Na het verbod op het gebruik van DDT en andere pesticiden is de soort zich langzaam gaan herstellen. De slechtvalk jaagt vanuit de lucht op vogels. Zijn belangrijkste wapen hierbij is zijn snelheid, die tijdens een verticale 'stootvlucht' op kan lopen tot wel driehonderd kilometer per uur! De soort bouwt zelf geen nest, maar gebruikt in de natuur een nis of beschutte richel op een rotswand! In de nestkast is grind gelegd waar de vogel zijn eieren op kan leggen. De slechtvalk nestelt, na incidentele eerdere broedgevallen, jaarlijks vanaf 1990 in Nederland.

Broedresultaten in Nederland vanaf 2001 tot en met 2007,

Het betreft paren met broedsels waarvan jongen zijn uitgevlogen (tussen haakjes staat het aantal uitgevlogen jongen vermeld).
2001: 7 (20)

2002: 8 (27)
2003: 9 (27)
2004: 10 (29)
2005: 15 (36)
2006: 15 (39)
2007: 19 (44)

De voorkeur voor de vijf meest gebruikte nestplaatsen in 2007 zijn: schoorsteen, hoogspanningsmast, zendtoren, kantoortoren en koeltoren. In 2007 gingen 24 paren over tot eileg. Hiervan broedden er zeventien in nestkasten, wat direct het belang aangeeft van het plaatsen van een nestkast. De dichtstbijzijnde paren in de omgeving van Eindhoven hebben hun territorium in 's-Hertogenbosch (Provinciehuis), Tilburg (woontoren Westpoint) en De Mortel (zendmast). In diverse nestkasten zijn camera's geplaatst zodat via een website de broedcyclus van de slechtvalken en hun jongen 24uur per dag kunnen worden gevolgd. Zeer populair is de website: www.beleefdelente.nl en op de site van de WSN: www.werkgroepslechtvalk.nl kan informatie worden verkregen.

De slechtvalk komt voor op de Rode Lijst van Nederlandse Broedvogels en wordt aangemerkt als 'gevoelig'. De rode lijst is een internationaal toegepast middel om de aandacht te vestigen op soorten die bedreigd worden of kwetsbaar zijn. Een van de beschermende maatregelen van de Werkgroep slechtvalk Nederland betreft het aanbrengen van nestgelegenheden op veilige plaatsen waar de slechtvalk zich gevestigd heeft.

Onderzoek naar wespendifieven in de Kempen 2009

Jacques van Kessel en Pieter Wouters

Er is ook dit jaar weer een zelfde opzet gehanteerd als in 2008. Gekozen is om weer opnieuw in een vast omljnd gebied te blijven werken. In dit gebied gaan we zeker ook de komende jaren weer proberen zoveel mogelijk verspreidingsgegevens over de wespendifief te verzamelen.

Het onderzoeksgebied

Het in 2009 onderzocht gebied is 224 km² groot en is, ruwweg, gelegen binnen de vierhoek Bladel, Veldhoven, Eindhoven- noord en Diessen (figuur 1).

Binnen dit gebied liggen enkele grotere bosgebieden zoals: Oirschotse Heide, Aarlese Heide, Oostelbeerse Heide, Straatsche Heide, Landgoed 's Heerenvijvers, Landgoed De Baest, Landgoed De Wielewaal, Spreeuwelse Heide, Landschotse Heide, Neterselse Heide, Beerse Broek, Buikheide-Halve Mijl, Wolfhoekse Heide en Sprankelbossen.

Naast deze grote bosgebieden liggen er talloze kleinere bosgebieden en bosjes in het agrarische landschap. Dit agrarische deel wordt voor het overgrote deel intensief gebruikt. De akkerbouw heeft hierin het grootste aandeel. En binnen de akkerbouw heeft de maïsteelt weer het grootste aandeel. Tenslotte wordt het gebied voor een deel doorsneden door de beekdalen van de Grote en Kleine Beerze, de Dommel, de Run en Keersop. In deze beekdalen liggen verspreid nog diverse beekbegeleidende bosjes.

Methode

posten

In de periode 1 juli t/m 15 augustus 2009 is in het onderzoeksgebied (zie kader figuur 1) dagelijks naar wespendifieven gekeken, meestal door een en soms door meerdere personen. Daarnaast is er ook nog een groot aantal losse dagen gekeken in de tweede helft van juni. Het kijken naar wespendifieven werd gedaan door te posten op een locatie met goed uitzicht over een bosgebied. Daar werd dan tussen de twee en vier uur gepost zoals dat ook in 2008 is gebeurd. In voorafgaande jaren (2003 – 2008) was dat tussen de drie en zes uur. Met die nieuwe methode kunnen per dag dus meerdere gebieden worden bezocht. Hierbij werd voortdurend de horizon en de lucht afgezocht op vliegende wespendifieven.

Als belangrijk hulpmiddel werd daarbij meestal een of meerdere telescopen gebruikt. Werd er op een locatie heel de dag niets gezien, dan werd er later nog een dag extra gepost. Wanneer er in een bosgebied wespendifieven voorkomen, dan kun je namelijk na twee tot drie uur waarnemen in juli en augustus vrijwel zeker een exemplaar zien. Uit ons veldwerk is wel gebleken dat, ook al zit je in de buurt van een nest, je soms na drie tot vier uur posten nog geen wespendifief hebt gezien. Ook in 2009 is er vooral gepost op dagen met redelijk mooi weer zonder neerslag en/of harde wind. De waarnemingen zijn steeds nauwkeurig ingetekend op topografische kaarten (1:50.000) met de vermelding: waar komt de vogel vandaan, waar vliegt hij naar toe en is hij wel of niet prooidragend. Later werden thuis alle waarnemingen gecontroleerd

voedseldragende wespendifief
foto: Robert Kastelijm

“Als je in juli en augustus voedselvluchten ziet dan mag je zeker aannemen dat er sprake is van een broedgeval”

met behulp van topografische kaarten (1:25.000) en luchtfoto's. Indien mogelijk is er ook een tekening gemaakt van de onderkant van de vogel. Zo kan men op een waarnemingspunt vaststellen of het om hetzelfde exemplaar gaat of dat er meerdere in het spel zijn.

De beschreven methode is al tien jaar toegepast in het bosgebied Buikheide- Halve Mijl (550 ha). Nadeel van deze methode is wel dat je vanaf de grond niet nauwkeurig kunt zien waar een vogel vandaan komt en waar hij naar toe vliegt. Vanuit hoge posten, bijvoorbeeld een hoge boomtop, is het waarnemen en intekenen natuurlijk veel nauwkeuriger. Maar helaas, ook dit jaar is er geen 'topwerk'

verricht omdat de meesten van ons hoogtevrees hebben! Naast het vaststellen van territoria is er vrijwel geen aandacht besteed aan het vinden van nesten.

Onderzoek in Gelderland

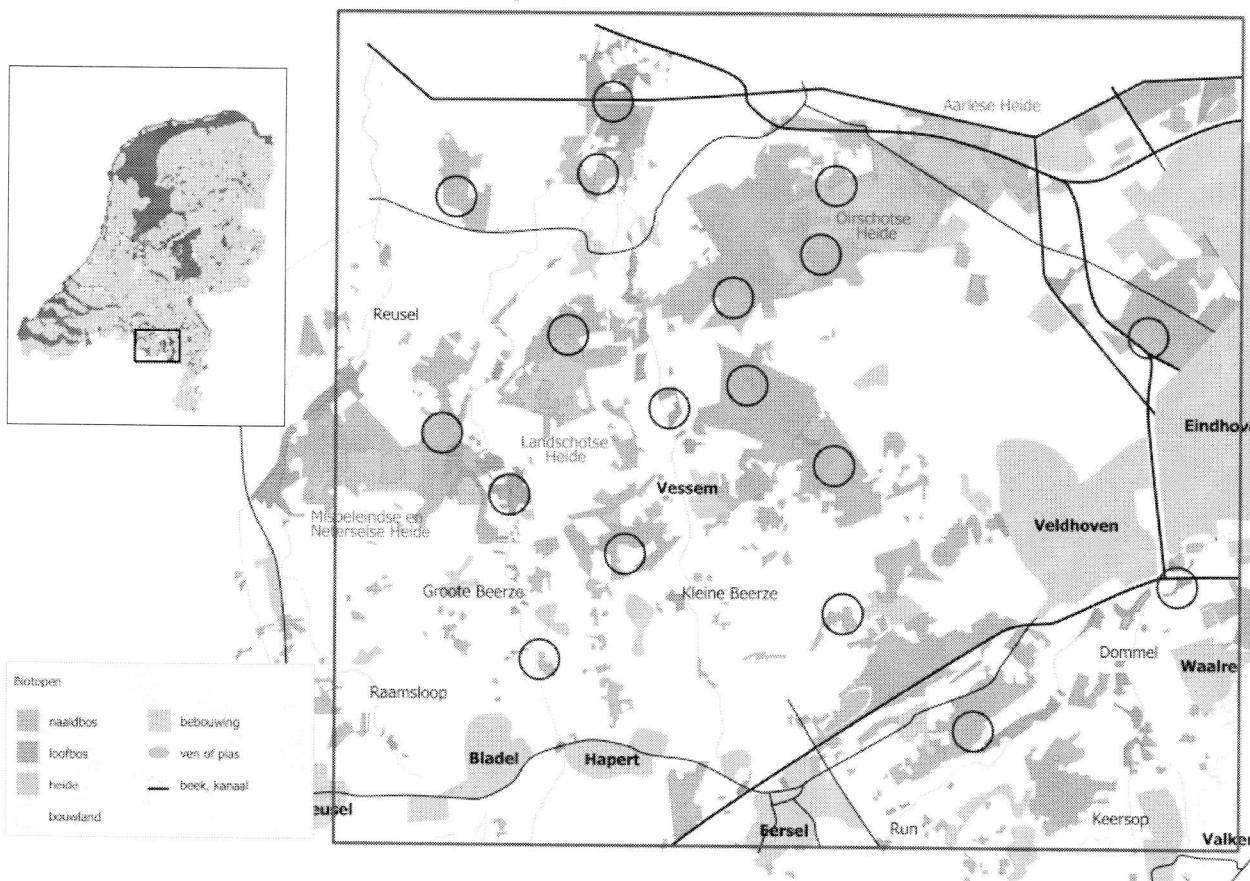
In de provincie Gelderland is jarenlang onderzoek gedaan naar het ruimtegebruik van wespendienven door middel van het posten in boomtoppen (Van Manen en Sierdsema, 2008). Hieruit blijkt dus dat wespendienven inventariseren heel moeilijk en specifiek werk is, de vogels arriveren pas eind april - begin mei bij de broedlocaties, balts voor het leggen van de eieren is

kort en onopvallend of lijkt zelfs te ontbreken. In de ei-fase zijn beide vogels actief betrokken, bovendien zijn de vogels erg onopvallend en een groot deel van de broedvogels maakt nieuwe kleine nesten en die zitten hoog in bomen en erg goed verstopt in boomkruinen en zijn vanaf de grond vaak nauwelijks zichtbaar. Deze nesten worden pas gebouwd als de bomen vrijwel allemaal in blad zitten, en daarom is het vinden van nieuwe nesten vaak puur toeval (Van Manen en Sierdsema, 2008).

Terreingebruik van gezenderde wespendienven op de Veluwe in 2008

In de Takkeling nummer 2 (2009) staat een bijzonder interessant artikel over gezenderde wespendienven op de Veluwe door Jan van Diermen, Willem van Maanen en Edwin Baaij. Er is maar heel weinig bekend over

Figuur 1. Omkaderd onderzoeksgebied met territoria wespendienf

Tabel 1. Onderzochte gebieden in 2009: aantal waargenomen wespndieven en geschat aantal territoria in het desbetreffende gebied.

Gebied (gemeente)	Aantal verschillende exemplaren	Aantal territoria	Geschat aantal territoria
Landschotse Heide noord-west (Middelbeers)	3	1	1
Landgoed De Baest (Oostelbeers)	6	2	2
Het Stuk (Diessen)	1	1	1
Beerse Broek – Grijsze Steen (Westelbeers)	5	1	1
Beerse Broek - Biezegoren (Casteren - Netersel)	2	0	0
Landgoed s' Heerenvijvers (Oirschot)	1	1	1
Oirschotse Heide zuid (Oirschot)	3	1	1
Oirschotse Heide noord-west (Oostelbeers)	4	1	1
Spekdonken-Broekeling (Vessem – Middelbeers)	2	1	1
Buikheide noord (Vessem)	3	1	1
Buikheide zuid Halve Mijl (Veldhoven)	3	1	1
Heieinden (Hoogeloon)	1	1	1
Sprankelbossen (Fersel – Veldhoven)	3	1	1
Knooppunt de Hocht (Veldhoven - Eindhoven)	2	1	1
Moormanlaan (Knegsel – Veldhoven)	0	0	0
Het Goor, Liesdijk, Neterselse Heide	3	1	1
Waterzuivering en Wagenbroek (Hapert)	1	1	1
Molenvelden (Zandoerle – Knegsel)	1	0	0
Aarlese Heide west (Oirschot)	0	0	1
Zandoerlese Bossen (Veldhoven)	1	0	0
Knegsel noord/west (Knegsel – Hoogeloon)	2	1	1
Landgoed De Wielewaal (Eindhoven)	1	1	1
Vlasrootvennen (Veldhoven)	0	0	0
Totaal		18	19

terreingebruik en activiteitspatronen van wespndieven in Nederland. En hoewel dit onderzoek zich beperkt tot de Veluwe, is het toch zeker de moeite waard om hier te vermelden. Hieronder enkele opvallende resultaten van het onderzoek met de gezenderde vogels, met GPS-dataloggers, van drie mannetjes in de omgeving van Vierhouten noord, Vierhouten zuid en Lunteren.

Activiteitengebied

Van drie mannetjes waren de activiteitengebieden 2828, 1295 en 4257 ha. Maar binnen deze activiteitengebieden gebruikten de vogels een veel kleiner gebied intensief, deze kerngebieden waren 1268 en 347 ha., 556 en 154 ha., 701 en 68 ha. Sommige delen werden aaneengesloten gebruikt terwijl andere sommige delen met

bos helemaal niet gebruikten, ook al waren ze bebost en lagen deze dicht bij het nest.

Foerageren en voedseltransporten

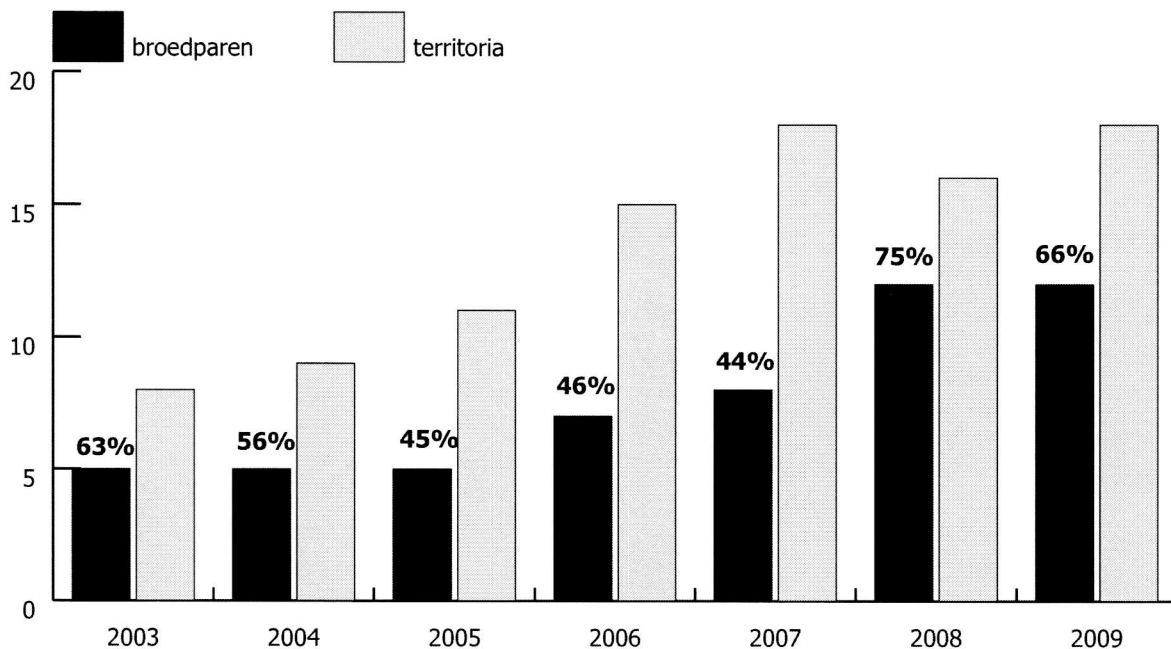
Over het foerageren en voedseltransporten naar het nest weten we nu dat die al start om 04.00 uur, maar vooral vanaf 06.00 uur werd er volop gefoerageerd en dat ging zo door tot en met 19.00 uur waarna de activiteit duidelijk verminderd. De mannetjes brachten 2-9 prooien per dag naar het nest. Maximale afstanden van foerageergebied tot aan nest waren 4337, 3717 en 5359 meter. De gemiddelde afstanden tot het nest waren 1812, 1750 en 1655 meter en rond dat gemiddelde werd dan ook het meest gefoerageerd.

Resultaten

In de periode juni – augustus 2009 zijn er in totaal 18 verschillende territoria vastgesteld binnen het onderzoeksgebied de Kempen (tabel 1 en figuur 1) en een geschat aantal van 19 territoria.

Als we onze resultaten van de laatste 7 jaar eens vergelijken, zien we zowel een duidelijke toename in de aantallen gevonden territoria als ook in het geschatte aantal territoria. Ook in de aantallen broedparen zien we de eerste drie jaren een stabiel aantal van 5, en na 2005 is een duidelijke toename zichtbaar tot zelfs 18 broedparen in 2009. Het aantal geschatte territoria is wel sterk gestegen van 8-9 tot 14 en in 2009 zien we totaal 18 territoria en dat is dus meer dan een drievoudige verdubbeling t.o.v. van 2003. Of hier sprake is van een

Figuur 2. Aantal territoria wespandief in verhouding tot het aantal broedparen met nesten binnen het onderzoeksgebied van 2003 tot en met 2009.

echte toename in de populatie is maar de vraag. Het is waarschijnlijk dat dit zeker deels ook wordt veroorzaakt door meer ervaring met de soort. In met name de jaren 2007, 2008 en in 2009 liggen de aantallen niet zo ver uit elkaar.

In tabel 1 is goed te zien dat er sprake is van een grote overlap van territoria in de verschillende gebieden, je ziet op veel plaatsen diverse verschillende exemplaren door elkaar.

Drenthe (1992 - 1998) niet tot broeden kwam. Wij komen in de Kempen op gemiddeld 56% uit en hoewel dit beeld veel op Midden Drenthe lijkt, is het aantal niet broedende paren in de Brabantse Kempen toch nog gemiddeld iets lager, vooral de laatste twee jaren. De totale aantallen territoria worden jaarlijks vastgesteld aan de hand van waargenomen wespandieven en/of door controle van al bekende nestplaatsen.

Binnen deze 18 territoria in 2009 is slechts drie nesten gevonden, een nest omgeving Vessem door Douwe Witteveen en de twee jongen zijn geringd door Jaap van der Spek en Jo van Santen. Ook is voor de eerste keer een nest gevonden in de omgeving Knegsel door Geert Sanders. Verder is er een nest gevonden in de omgeving van Hoogeloon-Casteren door Rien Kelders.

Populatie in 2009

In 2009 zijn de aantallen echt wel wat hoger. De totale populatie lijkt redelijk stabiel te zijn, hoewel er toch een stijging zichtbaar is. Daarnaast bestaat er wel een opvallend groot verschil tussen de aantallen bezette territoria en het aantal broedparen met een nest. Hieruit blijkt duidelijk dat hier in de Kempen een minder groot aantal paren dus niet tot broeden overgaat. Dat ligt de laatste twee jaar nog maar tussen de 25% en 33% (figuur 2). In de uitgebreide studie van Willem van Manen in Limosa (2000) is aangegeven dat jaarlijks 50% van de aanwezige paren wespandieven in Midden

juvenile wespandief
foto: Robert Kastelijn

Tabel 2. Overzicht van de resultaten van de broedgevallen en territoria van de wespandief binnen het onderzochte gebied 2009.

Gebied	Aantal eieren	Aantal jongen	Nestboom of voedselvlucht	Aanwezig territorium
Oirschotse Heide (noord-west Oostelbeers)			* voedselvlucht	x
Oirschotse Heide zuid (Oirschot)			* voedselvlucht	x
Landgoed de Baest - zuid (Middelbeers)			* voedselvlucht	x
Landgoed de Baest - noord (Middelbeers)			* voedselvlucht	x
Sprankelbossen (Eersel – Steensel)			* voedselvlucht	x
Beerse Broek (Westelbeers)		1 onv. gezien	* voedselvlucht	x
Waterzuivering (Hapert)			* voedselvlucht	x
Heieinden (Hoogeloon)		broedsel mislukt	grove den	x
Buikheide - zuid (Vessem)				x
Buikheide - noord (Vessem)		2 onvolwassen	douglashspar	x
Spekdonken – Molenbroek (Vessem)				x
Spreeuwelse Heide - Liedijk (Westelbeers)				x
Wolfhoekse Heide (Knegsel)		2 onvolwassen	?	x
Het Stuk (Middelbeers - Diessen)			* voedselvlucht	x
Landgoed de Wielewaal (Eindhoven)			* voedselvlucht	x
Knooppunt de Hocht (Eindhoven – Veldhoven)				x
Landschotse Heide (Middelbeers)				x
Landgoed 's Heerenvijvers (Oirschot)			* voedselvlucht	x

Vroege start eileg wespandieven Buikheide in 2009

De start van eileg van wespandieven in Nederland kan per regio en per jaar nog wel wat verschil geven. Het vroegste legsel in Nederland stond op 12 mei en was van Jo Erkens in Limburg. Maar bij het nest op de Buikheide, gevonden door Douwe Witteveen, is deze wespandief al op 11 mei 2009 gestart met de eileg en is daarmee een nieuw Nederlands record verbroken (pers. mededeling van Rob Bijlsma in augustus 2009).

We hebben dus in 2009 slechts drie nesten gevonden in ons studiegebied, waarvan er minstens een in de vroege jongenfase mislukt (Hoogeloon). Wel moet hier worden vermeld dat in 2009 niet veel is gezocht naar nesten. Daarnaast hebben we ook nog eens bij 10 andere locaties weliswaar geen nest gevonden maar wel voedselvluchten gezien, en op drie plaatsen zijn jongen uitgevloegen wespandieven gezien. Dat is een hoog aantal voor ons

gebied. Jaarlijks ongeveer 5 - 18 broedparen met nest en jongen voor de periode 2003 - 2009. Het totale aantal was de eerste jaren misschien erg laag en wisselend, maar de laatste jaren zien we toch meer een beeld van een stabiele populatie van broedende vogels. Als je in juli en augustus voedselvluchten ziet dan mag je

zeker aannemen dat er sprake is van een broedgeval met nest en jongen (Van Manen, 2000). Hieruit mag je dus concluderen dat er nog minstens 10 nesten meer moeten zijn geweest, zodat het totale aantal territoria op 18 komt (tabel 2).

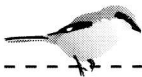
>>

juveniel wespandief
foto: Åleksi Lihikoinen

Tabel 3. Overzicht aantal territoria van zeven jaren onderzoek naar het voorkomen van wespdiëven in de Kempen

Gebied (gemeente)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Landschotse Heide (Middelbeers) (droog bosgebied met twee beekdalen)	1	1	0	1	0	1	1
Landgoed De Baest (Oostelbeers) noord (bosgebied aan rand beekdal)	1	1	1	1	1	1	1
Landgoed de Baest (Oostelbeers) zuid (nat bosgebied aan rand beekdal)	0	0	0	0	1	1	1
Het Stuk (Diessen) (droog bosgebied)	0	0	0	0	0	0	1
Beerse Broek - Grijsze Steen (Westelbeers) (beekdalgebied)	1	1	1	1	1	1	1
Beerse Broek (Netersel-Casteren) (beekdalgebied)	0	0	1	1	1	0	0
Landgoed s'- Heerenvijvers (Oirschot) (droog bosgebied)	0	0	0	0	1	1	1
Oirschotse Heide noord west (Oostelbeers) (droog bosgebied)	1	1	1	1	1	1	1
Oirschotse Heide zuid (Oirschot) (droog bosgebied)	0	0	0	0	1	1	1
Spekdonken – Molenbroek (Vessem - Middelbeers) (beekdalgebied)	1	1	1	1	1	1	1
Buikheide - Halve Mijl noord (Vessem) (droog-nat bosgebied)	1	1	1	1	1	1	1
Buikheide - Halve Mijl zuid (Veldhoven) (droog/nat bosgebied)	0	0	1	1	1	0	1
Heieinden (Hoogeloon) (droog/nat bosgebied)	0	0	1	1	0	1	1
Liesdijk - Spreeuwelse Heide (Diessen) (droog bosgebied)	0	0	0	1	1	1	1
Sprankelbossen (Eersel – Veldhoven) (droogbosgebied + beekdalgebied)	1	1	1	1	1	1	1
Knooppunt de Hogt (Veldhoven - Eindhoven) (beekdalgebied)	0	0	0	1	1	1	1
Moormanlaan (Knegsel) (droog bosgebied)	0	0	0	0	1	0	1
Waterzuivering en Wagenbroek (Hapert) (Beekdalgebied)	0	0	1	0	1	1	1
Aarlese Heide west (Oirschot) (droog bosgebied)	0	0	0	1	1	0	0
omgeving Knegsel (Eersel – Hoogeloon) (droog bosgebied)	0	0	0	0	0	1	0
Landgoed De Wielewaal (Eindhoven) (droog/nat bosgebied)	1	1	0	1	1	0	1
Vlasrootvennen (Veldhoven) (droog bosgebied – rand beekdal)	0	1	1	1	1	1	0
Totaal	8	9	11	15	18	16	18

Nestonderzoek

We moeten toch elk jaar opnieuw weer naast de bezette nesten ook de lege nesten met enige regelmaat controleren. Sommige nesten worden gevonden in kleine percelen, dus je moet echt alles goed controleren. Door de extra nestcontroles kun je zien of ze nog onderhouden worden. Dit is goed te zien aan de verse groene takken die op het nest worden aangebracht. Naast de grotere bosgebieden blijkt nog steeds dat kleinere beekdalbossen in de Kempen erg in trek te zijn bij wespddieven. Evenals in 2008 was ook het aantal waarnemingen in 2009 van onvolwassen wespddieven redelijk laag, zelfs in de buurt van de nestplaatsen. Het zijn erg onopvallende vogels!

Plannen voor 2010

Het is wel de bedoeling om in navolging van 2009 weer hetzelfde proefgebied te onderzoeken. We moeten opnieuw gaan proberen weer zoveel mogelijk territoria op te sporen en te volgen tijdens het broedseizoen. Voor elk nest wat we vinden willen we een zo betrouwbaar mogelijk beeld krijgen van het broedsucces. Het is daarom uitermate belangrijk om naast het vinden van nesten deze ook tijdens het broedseizoen te blijven volgen door middel van enkele vervolgcontroles. Deze nestcontroles zijn noodzakelijk omdat broedsels soms mislukken. Daarnaast is het ook belangrijk om van de waargenomen vogels zoveel mogelijk een vleugeltekening of foto's te maken zodat er vastgesteld

kan worden hoeveel vogels actief zijn binnen het onderzoeksgebied. Om nog meer bekendheid te geven aan dit langlopend onderzoek in de Kempen, hebben we een artikel geschreven over herkenning van wespddieven in het veld met veel eigen foto materiaal (van Kessel & van Happen 2007). Daarnaast wordt er momenteel gewerkt aan een determinatietabel voor jonge wespddieven, deze moet in 2010 uitkomen. Ook in dit zevende jaar is weer opnieuw gebleken dat we niet alleen grotere bosgebieden moeten controleren, maar dat ook de aandacht moet blijven uitgaan naar de kleinere bosgebieden in het agrarische gebied. Vooral ook die kleine- en grotere vochtige bosjes die in of tegen beekdalen aan liggen.

Een met verse takken bekleed nest zal moeilijk te ontdekken zijn in deze bomenkronen.

Evenals in 2008 was ook het aantal waarnemingen in 2009 van onvolwassen wespddieven redelijk laag, zelfs in de buurt van de nestplaatsen. Het zijn erg onopvallende vogels!

foto: Wim Deeben

wespendief
foto: Piet van Happen

Dankwoord

Dank aan alle mensen die waarnemingen hebben ingestuurd via ORNIS. En bijzondere dank aan allen die hun medewerking aan het veldwerk hebben verleend: Rob Aarts, Peer van Akker, Wim Deeben, Toos Deeben, Bjorn van Gestel, Piet van Happen, Bert van Herk, Frans Huijbers, Bep Janssen, Åleksi Lihikoinen, Robert Kastelijn, Rien Kelders, Sjors de Kort, Wilma Meurs, Chris Mulder, Marco Renes, Geert Sanders, Mark Sloendregt, Jaap van der Spek (ringwerk), Wil de Veer, Douwe Witteveen, Wiebe Witteveen, Piet Wuijts, Jo van Zanten (ringwerk).

Literatuur

- Bijlsma, R.G., 1997.** Handleiding veldonderzoek roofvogels. Vogelbescherming – Werkgroep Roofvogels Nederland. KNNV uitgeverij.
- Diermen, J. van, W. van Maanen & E. Baaij, 2009.** Terreingebruik en activiteitspatroon van Wespendieven *Pernis Apivorus* op de Veluwe. De Takkeling 17: 109 - 133
- Kessel, J. van & van Happen, P. 2007.** Herkenning van wespandieven, een korte handleiding voor het veldwerk. De Blauwe Klauwier 33 (2) 14-23
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2001.** Een eerste verkenning naar het voorkomen van wespandieven in de Kempen in 2001. De Blauwe Klauwier 27 (2): 7-11
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2002.** Een tweede verkenning naar het voorkomen van wespandieven in de Kempen in 2002. De Blauwe Klauwier 29 (1): 2-16
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2004.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2003. De Blauwe Klauwier 30 (1): 9-15
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2005.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2004. De Blauwe Klauwier 31 (1): 20-25
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2006.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2005. De Blauwe Klauwier 32 (2): 2 -8
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2007.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2006. De Blauwe Klauwier 33 (1): 12-19
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2008.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2007. De Blauwe Klauwier 34 (1): 3-11
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2009.** Onderzoek naar wespandieven in de Kempen 2008. De Blauwe Klauwier 35 (1): 20-26
- Manen, W van. 2000.** Reproductiestrategie van de Wespendief *Pernis apivorus* in Noord-Nederland. Limosa 73: 81-86
- Manen, W. van & Sierdsema, H. 2008.** Ruimtegebruik van Wespendieven in Gelderland. Veldonderzoek en kennislacunes. SOVON-onderzoeksrapport 2008/6. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. ■

huishwaluw
foto: Wim Deebe

Huiszwaluwen (Delichon urbica) in de Kempen in 2009

Wim Deebe

In 2009 zijn er in de Kempen weer huiszwaluwen geteld. Ten opzichte van 2008 zijn er een aantal veranderingen geweest. In de dorpen Casteren, Hoogeloon, in de nieuwbouwwijk bij de Aanschotse beemden en bij een tuinder aan de Oirschotsedijk is geteld. In Eindhoven is er niet geteld.

Gezien de uitgestrektheid van de Kempen is het wederom jammer dat er al jaren vele open plekken zijn, waar waarschijnlijk ook huiszwaluwen broeden!

Overzicht 1984 tot en met 2009

In tabel 1 is een overzicht te zien van de getelde nesten in de loop van de afgelopen zesentwintig jaar. Ook is de telintensiteit per jaar aangegeven. Deze staat voor het aantal plaatsen waar de huiszwaluwen geteld zijn in dat jaar. In tabel 1 zijn deze resultaten weergegeven: zowel van de aantallen als van de telintensiteit.

Bespreking per plaats (tabel 2)

- Acht, niet geteld.
- Bladel, niet geteld.
- Breugel, niet geteld.
- Duizel, niet geteld.
- Eindhoven, niet geteld.
- Geldrop, het in 2005 opgestarte kunstnestenproject gaf

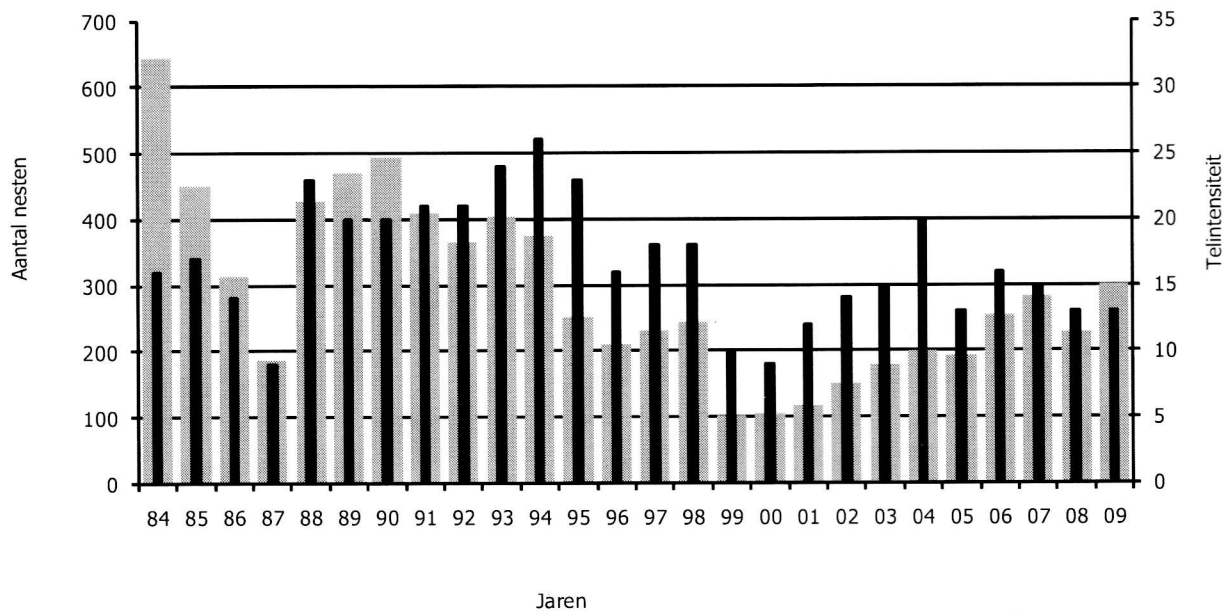
wederom een mooie toename.

- Hapert, niet geteld.
- Heeze, flinke toename.
- Hoogeloon, na jaren weer geteld.
- Knegsel, niet geteld.
- Lage Mierde, niet geteld.
- Leende, kleine toename.
- Oerle, flinke afname.
- Reusel, niet geteld.
- Steensel, wederom van geen naar één broedgeval.
- Sterksel, stabiel gebleven.
- Veldhoven (de Run), stabiel gebleven.
- Veldhoven (Boerenbond), flinke afname.
- Westerhoven, na de inzinking van 2008 weer een flinke toename.
- Wintelre, lichte afname.
- Zandoerle, kleine toename.

>>

Tabel 1. Aantal nesten van de huiszwaluw in de Kempen (grijze balk) en het aantal plaatsen waar geteld is (zwarte balk) in de periode 1984-2009.

Kunstnesten voor huiszwaluwen, Geldrop
foto: Piet van Happen

Nestplaatsen in het buitengebied

Tabel 3 geeft het verloop van het aantal nesten van huiszwaluwen weer.

Bespreking per plaats (tabel 3)

- De Achelse Kluis en Achelseweg, Achelseweg gelijk gebleven, de aantallen van De Achelse kluis zijn over 2009 niet bekend.
- Aanschotse beemden, in de nieuwbouwwijk na jaren weer een broedgeval.
- Leenderstrijp, boerderij Paaldijk, kleine toename.
- De Ruijter van Steveninck kazerne, dramatische afname.
- Tuinder Oirschotsedijk, waarschijnlijk een verschuiving van De Ruijter van Steveninck kazerne.
- Wintelre, Boerderij de Haas,

flinke afname.

- Leende, Valkenswaardseweg, lichte afname.
- Leende, Strijperdijk, wederom geen broedgeval.
- Leende, Strijpsestraat, flinke toename.
- Leende, Ulkendonken, lichte toename.
- Leende, Maarhezerweg, stabiel gebleven.
- Leende, Irislaan, nieuwe locatie.
- Sterksel, Turfweg, doordat het erf een verboden terrein is, géén juiste weergave van de aantallen.
- Sterksel, Ronde bleek, wederom geen broedgeval.
- Reusel, Schepersweijer, niet geteld.

“kijk naar specifieke aandachtgebieden die van belang zijn...”

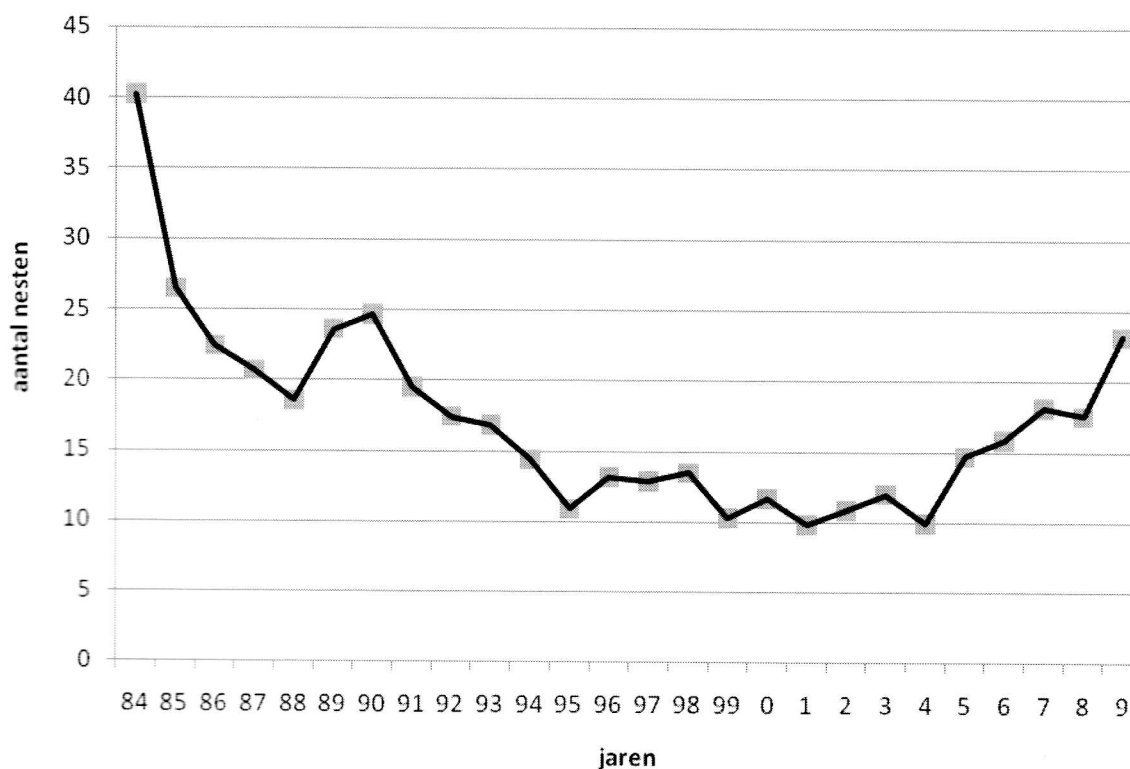
Discussie

Het gaat al jaren slecht met de huiszwaluw. In de tabellen is dat duidelijk te zien. Het jaar 2009 lijkt een jaar van verdere achteruitgang. De telintensiteit is gelijk gebleven dit doordat er twee dorpen weer zijn geteld!

Op langere termijn is de achteruitgang onmiskenbaar. In figuur 1 wordt dat nog eens geïllustreerd aan de hand van het aantal nesten per getelde plaats. Het aantal is min of meer onafhankelijk van de telintensiteit.

Figuur 1: Gemiddeld aantal nesten van de huiszwaluw per getelde plaats in de Kempen in de periode 1984-2009.

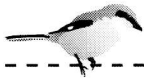

Tabel 2. Overzicht van de getelde huiszwaluwnesten in de Kempen van 1984 – 2009.

Plaats	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95
Acht	--	6	8	11	11	16	9	12	10	--	17	19
Bergeijk	--	8	6	--	6	7	6	3	7	8	8	7
Bladel	--	39	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Breugel	24	20	9	9	12	13	12	5	9	3	2	2
Budel	--	--	--	--	31	31	22	20	14	6	5	2
Budel Dorplein	--	--	--	--	30	25	25	26	26	23	12	10
Budel Schoot	--	--	--	--	10	7	12	3	6	2	2	1
Casteren	27	--	--	--	6	12	--	--	--	14	--	--
Duizel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0
Eindhoven	97	82	53	42	29	31	25	29	30	23	18	17
Geldrop	77	32	36	40	44	49	56	39	32	16	19	24
Hapert	33	13	14	13	21	17	17	11	10	--	12	6
Heeze	1	8	15	18	21	13	10	4	8	4	14	16
Hoogeloon	37	33	--	--	--	--	--	--	--	7	--	--
Kneqsel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	4	2
Lage Mierde	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende	34	23	--	5	4	3	11	6	6	8	9	6
Leenderstrip	--	--	--	--	--	--	--	--	--	45	35	32
Luykgestel	37	21	19	--	24	22	25	22	19	23	18	18
Maarheeze	--	--	--	--	2	45	51	42	36	33	31	--
Nuenen	73	43	38	21	19	--	--	16	12	18	18	12
Oerle	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Reusel	68	46	--	--	44	49	49	28	27	15	16	17
Soerendonk	--	--	--	--	34	39	27	26	27	19	19	--
Steensel	21	26	26	27	32	30	30	27	19	19	6	3
Sterksel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	40	48	--
Veldhoven (de Run)	40	21	29	--	21	34	40	33	38	18	21	25
Veldhoven (Boerenbond)	--	--	--	--	1	--	--	--	2	6	9	11
Waalre	40	--	29	--	--	--	33	30	--	25	--	--
Weebosch	23	19	14	--	3	4	7	6	8	9	7	2
Westerhoven	12	10	18	--	22	25	26	22	20	20	17	9
Wintelre	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	8	10
Zandoerle	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	--
Totaal:	644	450	314	186	427	472	493	410	366	404	375	251
Telintensiteit:	16	17	14	9	23	20	20	21	21	24	26	23

96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	Plaats
26	26	27	--	--	--	5	28	27	--	46	50	--	--	Acht
4	4	1	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Bergeijk
--	--	--	--	--	--	1	1	1	--	--	--	--	--	Bladel
1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	--	Breugel
16	11	7	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Budel
--	--	13	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Budel Dorplein
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Budel Schoot
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1	Casteren
--	--	--	--	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	Duizel
24	20	21	6	3	3	20	7	4	6	4	4	3	--	Eindhoven
17	20	16	14	--	8	5	11	10	20	23	29	34	46	Geldrop
--	--	--	--	--	--	--	--	0	--	6	13	--	--	Hapert
13	8	14	20	26	21	26	27	19	22	18	35	34	59	Heeze
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	19	Hoogeloon
--	--	--	--	--	--	--	--	2	--	--	--	--	--	Knegsel
--	--	--	--	--	--	--	--	1	--	--	--	--	--	Lage Mierde
5	6	2	0	0	0	2	1	3	5	10	7	9	15	Leende
33	32	53	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Leenderstrip
8	9	10	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Luyksgestel
--	33	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Maarheeze
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Nuenen
--	--	--	--	--	--	--	--	2	4	7	14	25	15	Oerle
11	3	3	2	2	0	1	2	1	1	2	--	--	--	Reusel
--	11	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Soerendonk
9	8	5	3	1	2	2	0	0	2	1	3	0	1	Steensel
--	--	19	18	21	19	22	18	23	21	17	18	22	23	Sterksel
17	25	32	28	33	16	17	19	23	47	53	50	52	53	Veldhoven (de Run)
13	6	6	11	18	23	21	23	17	22	21	17	23	14	Veldhoven (Boerenbond)
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Waalre
2	1	1	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	Weebosch
12	8	12	--	--	23	25	31	30	38	19	24	16	47	Westerhoven
--	--	--	--	--	--	--	9	32	--	21	17	8	5	Wintelre
--	--	--	--	--	2	4	2	4	3	5	1	2	3	Zandoerle
211	232	243	103	105	118	152	180	199	191	253	282	228	301	Totaal
16	18	18	10	9	12	14	15	20	13	16	15	13	13	Telintensiteit

Tabel 3. Aantal huiszwaluwen op enkele plaatsen in het buitengebied

Plaats	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95
Fabrieken KZM Budelco, Dorplein	--	--	--	--	19	26	28	19	25	28	19	12
Achelse Kluis / Achelseweg	58	39	53	63	75	83	81	56	46	56	43	26
Aanscotse Beemden Eindhoven	--	--	--	--	--	--	--	--	--	2	4	3
Riethoven Veldhovensedijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	8	--
Leenderstrijp boerderijen Paaldijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	28	29
De Ruijter van Steveninck kazerne	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Tuinder Oirschotsedijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Wintelre, Boerderij de Haas	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende, Valkenswaardseweg	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende, Strijperdijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende, Strijpsestraat	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende/Maarheeze, Ulkendonken	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leende Maarhezerweg	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sterksel, Turfweg	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sterksel, Ronde Bleek	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Reusel, Schepensweiwer	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Totaal	58	39	53	63	94	109	109	75	71	86	102	70

Plaats	96	97	98	99	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Fabrieken KZM Budelco, Dorplein	19	19	20	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Achelse Kluis / Achelseweg	11	9	15	26	50	38	17	13	18	18	17	3	3	4
Aanscotse Beemden Eindhoven	--	5	22	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1
Riethoven Veldhovensedijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Leenderstrijp boerderijen Paaldijk	11	10	5	--	--	31	27	28	29	24	17	26	27	28
De Ruijter van Steveninck kazerne	7	--	6	--	--	--	--	--	18	25	36	44	34	5
Tuinder Oirschotsedijk	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	6
Wintelre, Boerderij de Haas	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21	10	15	6
Leende, Valkenswaardseweg	--	--	8	5	5	37	51	35	60	68	70	70	51	43
Leende, Strijperdijk	--	--	--	--	--	1	0	0	0	0	0	--	--	--
Leende, Strijpsestraat	--	--	--	--	--	10	10	10	16	20	20	20	27	38
Leende/Maarheeze, Ulkendonken	--	--	--	--	--	--	--	4	5	6	8	11	12	15
Leende Maarhezerweg	--	--	--	--	--	--	--	5	6	2	8	8	12	13
Sterksel, Turfweg	--	--	--	17	21	27	19	13	16	13	15	13	4	4
Sterksel, Ronde Bleek	--	--	8	13	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reusel, Schepensweiwer	--	--	--	--	--	--	--	--	--	32	32	--	--	--
Totaal	48	43	84	61	80	144	124	108	168	208	244	205	185	163

Aandachtgebieden

In de loop der jaren is de populatie ver achteruit gegaan. Voor het jaar 2010 wordt wederom aan de tellers (dames zijn zéér welkom!) de vraag voorgelegd, kijk naar specifieke aandachtgebieden die van belang zijn voor de huiszwaluw:

1. bouwmaterialen in de omtrek aanwezig.
2. afsteken van nesten.
3. overstekken in donkere kleuren geschilderd.
4. wat is er in de omgeving veranderd.

Dankwoord

Het team huiszwaluwtellers bestond dit jaar uit de volgende personen: Gees de Groot, Rien Kelders, Piet Wuijts, Wil de Veer, Mart van de Broek, Piet van Happen, Geert Engels, Mark Sloendregt, en Wim Deeben ■

Literatuur

Veenhuizen, W. 1997. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 1996.* Blauwe Klauwier 23(4): 114-116.

Veenhuizen, W. 1998. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 1997.* Blauwe Klauwier 24(2): 27-29.

Veenhuizen, W. 1999. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 1998.* Blauwe Klauwier 25(1): 5-7.

Deeben, W. 2002. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2001.* Blauwe Klauwier 28(1): 1-3.

Deeben, W. 2003. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2002.* Blauwe Klauwier 29(2): 13-16.

Deeben, W. 2004. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2003.* Blauwe Klauwier 30(1): 1-4.

Deeben, W. 2005. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2004.* Blauwe Klauwier 31(1): 11-14.

Deeben, W. 2006. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2005.* Blauwe Klauwier 32(2): 9-14.

Deeben, W. 2007. *De huiszwaluw (Delichon urbica) in de Kempen in 2006.* Blauwe Klauwier 33(1): 20-26.

Deeben, W. 2008. *25 Jaar huiszwaluwen (Delichon urbica) in de Kempen.* Blauwe Klauwier 34(1): 27-34.

juvenile huiszwaluw
foto: Wim Deeben

foto: Alfonso Gil Cantabrana

Euro Birdwatch

3 oktober 2009

Alfonso Gil Cantabrana

Gezellig met z'n vijven de trek wezen tellen voor de Vogelbescherming in de Veluwe, en wat nog meer... Deelnemers: Jan Kolsters, Pieter Wouters, Jacques van Kessel, Bjorn van Gestel en Alfonso Gil Cantabrana

Rond 0600 uur vertrekken we richting Mossel, nabij Otterlo en Ede. Rond 0700 uur openen we de toegangspoort tot het natuurgebied, en rijden we het zandpad op. Een paar keer glijden, wat gas geven, weer glijden, een beetje draaien, en... de eerste auto komt stil te staan. Niets aan de hand, weer opstarten en doorscheuren naar de telpost. Maar nee. De startmotor is geblokkeerd. Na een paar pogingen duwen is het duidelijk dat de machine weigert mee te werken. Gelukkig hebben we een tweede auto en is het niet zo ver. Er worden plannen gemaakt om de auto te slepen naar de openbare weg en de wegenwacht in te schakelen.

“Leuk! Eerst een solitair exemplaar. Later een paartje. Schitterend!”

Het feest gaat ongestoord door. Mooi gebied: open veldje voor, bosje achter. Voormalig agrarisch gebied. Nu een paar jaar natuurgebied. Boerderij op kleine afstand. Er lopen koeien van (onbekend voor mij) Spaanse rassen rond, plus een paar Schotse Hooglanders. Rond 0730 uur hebben we al de plek gekozen en beginnen we te tellen. Ja, goed. Wat

langskomt is niet echt spectaculair, maar je weet, je hebt nooit garantie met de vogels. De eerste vinken vliegen boven onze hoofden. Ook leeuweriken, lijsters en andere families. Echt niet veel duiven. Ook niet veel rovers. Tussen 9 en 10 uur treedt de piek op, met niet minder, maar ook niet meer dan 278 stuks in dat uur. De totalen halen de duizend niet.

Ook rond die tijd komt een opzichter van Natuurmonumenten langs, zich te interesseren voor de activiteit. En ons mee te delen dat we een bekeuring krijgen. Tja, we hebben geen vergunning om met rijdende voertuigen het gebied in te rijden. De arme kapotte auto een paar honderden meter achter de laatste bocht is het slachtoffer. En de andere auto trouwens ook. Uiteindelijk wordt er maar één auto bekeurd, als tegemoetkoming... Het grappige is dat de geblokkeerde auto niets mankeert, maar even buiten westen was. En hij deed het weer. Een meevaller.

Kijk zelf in de tabel. We hebben alles genoteerd. Ook het lokale volk. Een paar leuke waarnemingen. Daarvan verdienen de lokale raven de aandacht. Leuk! Eerst een solitair exemplaar. Later een paartje. Schitterend! Niet veel trekkers, wel gezellig constant zitten turen, vaak lachen, en... een paar ontberingen. ■

tabel 1 Aantallen trekvogels van uur op uur

SOORT	07:38 - 08:00	08:00 - 09:00	09:00 - 10:00	10:00 - 11:00	11:00 - 12:00	12:00 - 13:00	13:00 - 14:00	SOM
aalscholver				17			27	44
blauwe reiger		1						1
nijlgans	2							2
havik			1		1			2
sperwer				1				1
buizerd				1	3			4
torenvalk		2			1			3
houtduif	2	5	8	1	3		5	24
boomleeuwerik	4		1					5
veldleeuwerik		5	25	8	1	2		41
boerenzwaluw			2					2
graspieper	7	10	17	5	2	1	4	46
witte kwikstaart	5		1	1				7
merel	4	8	1					13
koperwiek		2	1	3				6
zanglijster	22	22	9		4		2	59
grote lijster	1	2	1					4
gaai				2				2
zwarte kraai					1			1
raaf				1	2			3
spreeuw	1							1
vink	37	40	97	60	42	10	4	290
putter		11	37	2		1	2	53
sijs	3	29	3		4	1		40
kneu	5	92	73	3		1		174
geelgors	2		1					3
SOM	95	229	278	105	61	16	44	831

Nachtzwaluwen in het Leenderbos en Groote Heide, 2009

Mark Sloendregt

De telling beslaat een periode van 15 mei tot en met 10 augustus en inmiddels zijn alle data van 38 avonden gerubriceerd. De monitoring van deze soort in het Leenderbos door vogelwerkgroep De Kempen werd gestart in 1987 en heeft tot op heden een ononderbroken reeks opgeleverd waarbij de trend significant positief is. Behalve deze jaarlijkse inventarisaties hebben in 2008 en 2009 broedbiologische onderzoeken plaatsgevonden.

Online invoer van waarnemingen en autoclusteren

Voor het bepalen van territoria van broedvogels gelden tal van voorwaarden zoals de aard en het aantal waarnemingen, datumgrenzen, bezoeken en de fusieafstand (handleiding BMP, 2004). Voor nachtzwaluwen gelden o.a. de datumgrenzen van 15 mei tot 10 augustus en een fusieafstand van 300 meter (handleiding LSB, 2004). In het uiterste geval liggen de buitenste waarnemingen op 450 meter van elkaar. Territoria hebben dus een maximale doorsnede van anderhalf maal de fusieafstand. Deze regel is van toepassing indien er van uitsluitende waarnemingen geen sprake is. Omdat in Boswachterij Leende 'veel' nachtzwaluwen voorkomen werden door mij waarnemingen

van enkel en alleen roepende en/of foeragerende exemplaren 'buiten beschouwing' gelaten. Ook zangposten die niet kon worden gelokaliseerd – plaats onzeker – werden om die reden ook buiten beschouwing gelaten. Getracht werd om gedurende het seizoen van zoveel mogelijk territoria uitsluitende waarnemingen te verzamelen over een periode langer dan tien dagen. De recorder werd daarbij zelden gebruikt. Dit jaar werden alle 190 waarnemingen behalve handmatige gekarteerd ook online ingevoerd op de site van SOVON en automatisch geclusterd ('ABITAS handleiding' en 'handleiding online invoer BMP en autoclusteren, versie 1, 2009'). Het verschil was klein met maar drie territoria meer bij het 'autoclusteren'. Uiteindelijk werd het aantal van 62 territoria gevonden bij het autoclusteren aangehouden.

Interpretatie broedseizoen

De inventarisatie in 2009 resulteerde in 62 territoria, daarvan kwamen er 47 in het Leenderbos voor (figuur 1). In vergelijking met voorgaande jaren een toename die zich vooral voordeed in het bosgebied met recente kapvlakten tussen de Galberg en het Klein Hasselsven. Veel paren kwamen voor op kapvlakten en halfopen heide. De laatste jaren is veel geschikt biotoop ontstaan door grootschalige kap. De heideterreinen in het Leenderbos worden tegenwoordig met elkaar verbonden door corridors. Op de Groote Heide werden 14 territoria geteld.

Getracht is om van zoveel mogelijk territoria waarnemingen te verzamelen over een periode langer dan tien dagen. Gezien de omvang van het gebied is dat een moeilijk te vervullen taak voor enkele fanatieke tellers. Om die reden is een goede opkomst van leden tijdens simultaantellingen belangrijk, zoals op vrijdagavond 26 juni. Op die avond werd de Groote Heide bezocht en met als resultaat twaalf uitsluitende waarnemingen. De zomer werd gekenmerkt door warm, zonnig en vrij droog weer. Op slechts twee avonden waren de omstandigheden slecht door regen. De zangactiviteit verschilde per avond waardoor soms al om kwart voor elf in juni geen zingende nachtzwaluwen meer werden waargenomen. Begin juni werden diverse paren baltsend aangetroffen en een zacht kolkend ratelen was van dichtbij te horen soms gevolgd door het 'vleugklappen' van de man. In juli werden in de schemering meer foerageervluchten gezien dan eerder in het seizoen, paren waren drukdoende met het broedsel.

Resultaten 2009

Vanaf 1987 wordt het gebied jaarlijks geïnventariseerd en vanaf 2000 zijn daar de Groote Heide en Gastelse Heide - grenzend onder het Leenderbos - aan toegevoegd. De omvang van het onderzoeksgebied is ongeveer 1600 hectare groot. De populatie in het Leenderbos is in vergelijking met 1987 ruim verdubbeld. De toename vond plaats in het deelgebied Galberg, ten noorden van de Bruggerdijk, op kapvlakten en corridors.

Op de Grootte Heide werden dit jaar 14 territoria geïnventariseerd. In 1997 werden door Hans Hermans over vier avonden dertig territoria aangetroffen in het Leenderbos en Grootte Heide. In ons verenigingsblad schreef hij over de Grootte Heide het volgende: "Op de Grootte Heide zijn 6 territoria gevonden, een verdubbeling van het aantal van vorig jaar. Het vorige hoogste bekende aantal hier komt uit 1991 met 5 territoria (Bijlsma, R. 1991). Het toeval (?) wil dat ook op de Strabrechtse Heide in 1997 een verdubbeling - van vier naar acht- is geconstateerd (mondelijke mededeling J.E. Kikkert)". De laatste jaren schommelt de populatie tussen de vijftig en vijfenvijftig territoria.

Dit jaar werd zelfs het aantal van tweeënzestig bereikt. In 1991 werd een broedvogelkartering uitgevoerd in Boswachterij Leende door Rob Bijlsma en in 2000 door Symen Deuzeman. Er werden toen respectievelijk 18 en 31 territoria vastgesteld. Dit jaar is door Pieter Wouters (SOVON) hier ook een broedvogelkartering uitgevoerd maar de inventarisatie van nachtzwaluwen werd aan vogelwerkgroep De Kempen uitbesteed.

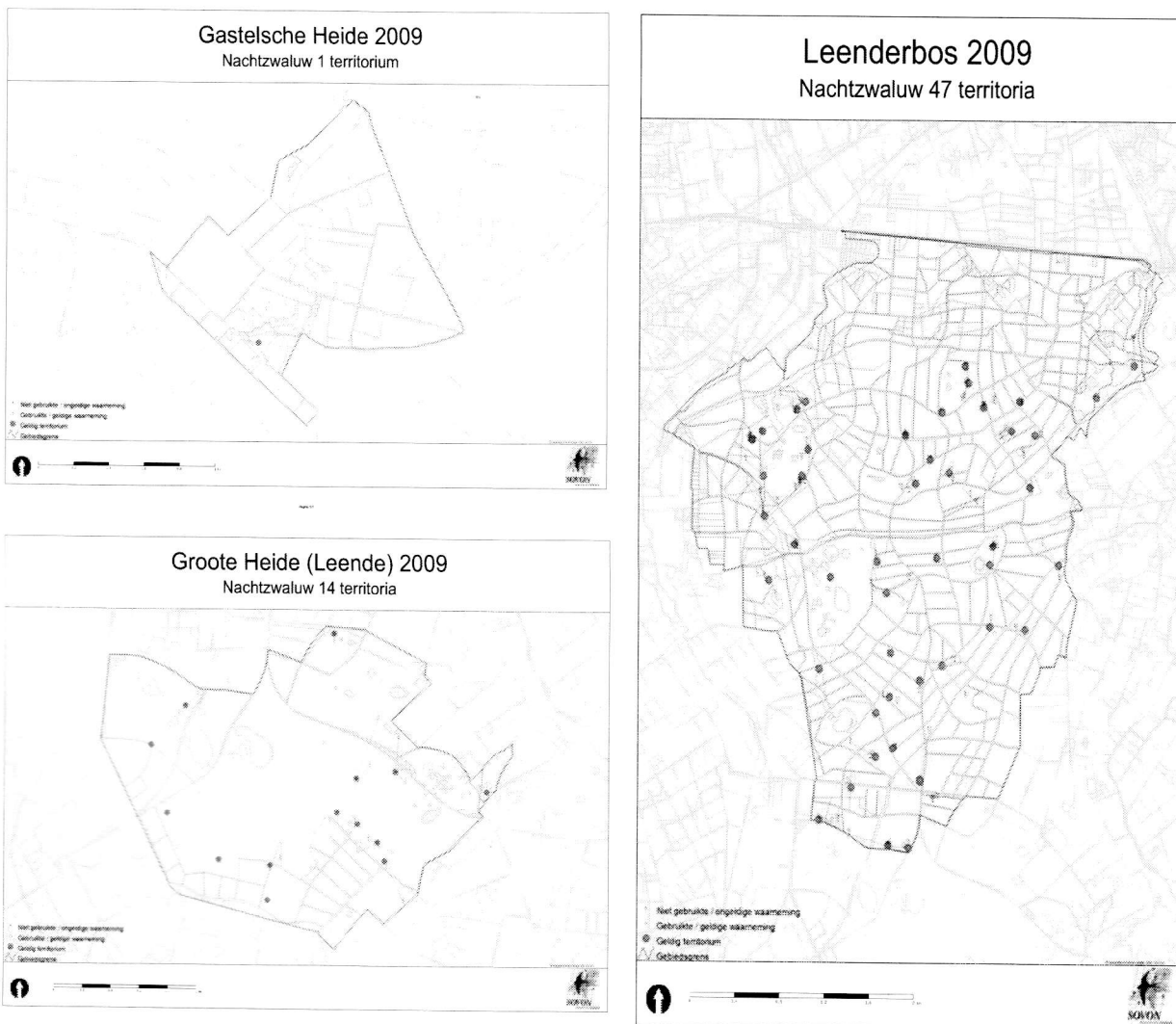
In het bijzonder:

- Jap Smits, beheerder SBB te Leende.
- Ton Geerts, Bjorn van Gestel, Tom Heijnen, Wim Jacobs, Jan Kolsters, Henk Munsters, Gerrit Vink, Edwin van der Werf, Roel Winters, Jan Wouters, Piet Wuyts, Peter Zomer (VWG De Kempen)
- Jac Seijkens (IVN Leende)
- Wiebe Witteveen (WRN)
- Pieter Wouters en Henk Sierdsema (VWG De Kempen en SOVON) ■

Dank

Graag willen we alle personen bedanken die hun medewerking hebben verleend aan de nachtzwaluwinventarisatie 2009.

Figuur 1 Stippenkaarten 2009, drie plots.

Wij spraken met ...

Frans Hijnen

Naam> Frans Hijnen **Woonachtig**> Eindhoven **Leeftijd**> 55 jaar **Lid sinds**> 2007
Actief> bescherming gierzwaluw (G.B.N.), nestkastproject grote gele kwikstaart en Vleermuiswerkgroep Noord-brabant **Favoriete vogel**> Gierzwaluw
Mooiste natuurmoment> enkele jaren geleden hebben we met de vleermuiswerkgroep in Frankrijk, vleermuizen tijdens het uitvliegen, aan de ingang van een grot geteld. We telden met ongeveer tien mensen de aantallen en soorten en dat was maar nauwelijks bij te houden. Met duizenden kwamen ze te voorschijn, een geweldig fenomeen. **Hotspot**> De Kampina

Op 11 februari '10 sprak Mark Sloendregt met Frans Hijnen.

Frans is getrouwd met Els en heeft drie kinderen: twee zonen en een dochter. Zijn kinderen heten Mark, Ruud en Ilse. Frans is als agent werkzaam bij de vreemdelingenpolitie. Onder het genot van een kopje koffie spraken wij o.a. over stichting stadsnatuur, vleermuiswerkgroep en de grote gele kwikstaart.

Vanwaar je interesse voor vogels en waarom VWG De Kempen?

Ik heb altijd interesse gehad in de natuur in zijn algemeenheid en vogels in het bijzonder. Die interesse heeft mijn moeder mij bijgebracht, zij hield ook van de natuur. Toen ik nog op de lagere school zat kreeg ik eens een tamme kauw en later ook een gaai. Deze vogels heb ik groot gebracht. Thuis zorgden we ook voor kleurkanaries en postduiven. Van jongs af aan ben ik met vogels en natuur bezig geweest.

Ik ben lid van vogelwerkgroep De Kempen omdat de stad Eindhoven, waar ik woon en ook actief ben, binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep valt. Ik heb Peter Zomer leren kennen in verband met stadsnatuur en hij vertelde mij o.a. over de activiteiten van vogelwerkgroep De Kempen. Ik ben toen lid geworden en weet daardoor ook beter wat er zoal op vogelgebied gebeurt.

Welke activiteiten onderneem je of heb je ondernomen in de vogelaarswereld, waar doe je zoal aan mee?

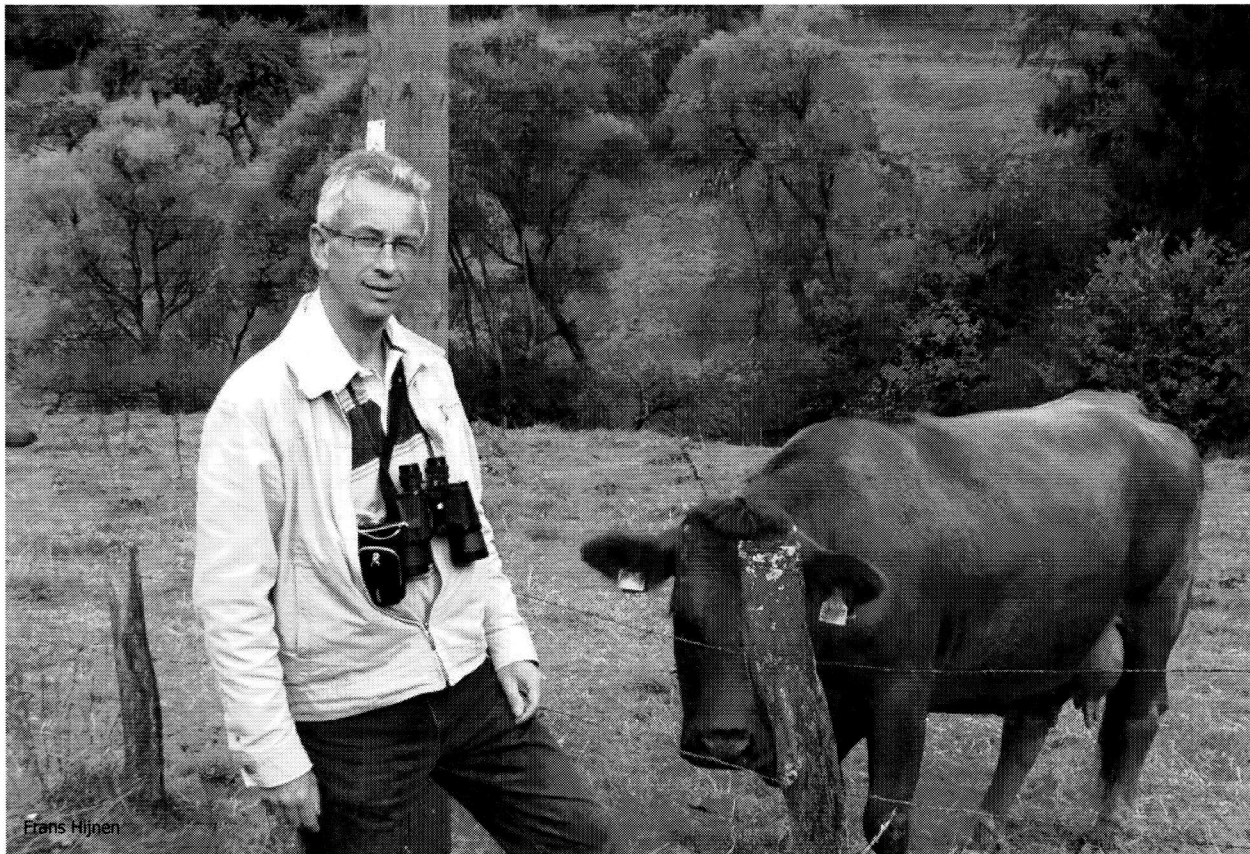
Ik doe veel voor gierzwaluwen namens Gierzwaluw Bescherming Nederland (GBN) zoals in de Sint Trudokerk in Eindhoven. Sinds een aantal jaren hebben de Gierzwaluwen hier de beschikking over ongeveer veertig nestkasten. Ik neem deel aan diverse overlegorganen om het belang van vogels te kunnen behartigen. Zo ben ik bijvoorbeeld ook betrokken geweest bij het plaatsen van neststenen in woningen in de wijk Meerhoven. Ik heb op deze wijze ook Leonhard

Schrofer – stadsecoloog van de gemeente Eindhoven – leren kennen. Het stadsvogelproject van de gemeente Eindhoven wordt door Leonhard voorgezeten. Vogelwerkgroep De Kempen neemt ook deel aan het overleg in Stichting Stadsnatuur. Ik overleg ook met Trefpunt Groen, een overlegorgaan van allerlei mensen die op allerlei manieren met groen bezig zijn. Neem bijvoorbeeld de stadsontwikkeling van het voormalig philipscomplex Strijp S. In dit gebied zullen veel huizen gebouwd gaan worden en in samenspraak met o.a. de architect wordt gekeken naar de natuurwaarden. Blijven bijvoorbeeld alle aanwezige bomen staan of zijn er straks voldoende besdragende struiken en wordt er ook aan nestgelegenheid voor vogels gedacht. Door een project van Leonhard heb ik ook Wil de Veer ontmoet, samen hebben we het project voor de grote gele kwikstaart opgepakt.

Ik ben ook voorzitter van Vleermuiswerkgroep Noord-Brabant, een activiteit waar ik momenteel veel werk voor doe. De werkgroep geeft o.a. voorlichting en zorgt voor bescherming van vleermuizen. De vereniging telt ongeveer tachtig leden en organiseert tal van activiteiten variërend van veldwerk tot cursussen. Ik verzorg ook de opvang van vleermuizen in de regio, de dierenambulance brengt ze bij mij. Ik verzorg ze om ze na korte tijd weer uit te kunnen zetten. In speciale kisten voer ik de opgevangen vleermuizen met meelwormen zodat ze weer op kracht kunnen komen. De kisten zijn donker en vorstvrij.

Wat doet de stichting stadsnatuur?

De naam zegt het eigenlijk al, we proberen dus stadsnatuur te promoten en te monitoren. In het kort gezegd kijken of we iets voor de natuur in de stad kunnen betekenen, vogels maken daar onderdeel van uit. Omdat er in Eindhoven nu veel vooroorlogse wijken worden afgebroken geeft dat problemen voor vogels. In de wijken Stratum, Tongelre en Kruidenbuurt worden veel huizen gesloopt, alle nesten en kolonies die er zitten gaan eigenlijk op de schop. Wij vragen dan om rekening te houden met vogels bij de herinrichting

Frans Hijnen

van een gebied. We wijzen op de noodzaak om te compenseren in het kader van de Flora en Faunawet. Dus als er huizen worden teruggezet willen we dat er ook voorzieningen voor vogels terugkomen zoals mussenpannen, neststenen en nestkasten. Doen we niets terug dan ontstaan er wijken waar niets te beleven valt en waar geen vogeltje meer is te zien! Alle kieren van huizen zouden dan zijn dichtgekit en bijvoorbeeld voorzien van vogelschroot waardoor vogels en ook vleermuizen worden geweerd. Mussen en gierzwaluwen horen in elke wijk erbij, zij trekken om hun beurt weer andere soorten - zoals een sperwer - aan. De dakpannen voor gierzwaluwen en mussen behoeven geen onderhoud, een spreekwiel en een gierzwaluw kunnen er beide gebruik van maken. Er worden helaas nog veel te weinig neststenen gebruikt in nieuwbouw. Stichting Stadsnatuur is momenteel erg succesvol met het poelenproject, ik denk dat er wel duizend kinderen van basisscholen uit Eindhoven mee bezig zijn. In en rond Eindhoven liggen tientallen poelen, een poel wordt door een school geadopteerd. De schoolkinderen worden door stichting stadsnatuur begeleid, het draait erg goed.

De gemeente Eindhoven heeft de Alpenwatersalamander uitgeroepen als Countdown 2010-ambassadeur. Wat betekent dit project voor de natuur in Eindhoven en stadsvogels in het bijzonder? Het poelenproject is zoals ik al vertelde een heel aansprekend project. Er zijn de laatste jaren ook veel poelen aangelegd, de gemeente Eindhoven investeert er veel in en veel mensen zijn enthousiast. De jeugd raakt op deze wijze betrokken bij de natuur en wat

inventarisatie vleermuizen

spreekt nu meer tot de verbeelding dan door iets te doen voor de jeugd én de natuur. Want de combinatie jeugd en computer komt al te veel voor. In het voorjaar gaan schoolkinderen in de poelen scheppen om te inventariseren wat er zoal voorkomt. Er wordt ook uitgebreid stilgestaan bij het belang van de natuur en een poel in de stad. In het najaar wordt een poel opgeschoond en in goede staat gebracht. De jeugd gaat dan met zagen opschot verwijderen. De stadsvogels profiteren weer indirect van het poelenproject. Bij een poel komen ook veel vogels drinken en het trekt insecten aan.

>>

In de wijk Meerhoven staat een oeverwaluwwand 'Meerland' genaamd. De schooljeugd wordt betrokken bij dit project. Wat wordt van de schoolkinderen verwacht en hoe loopt het project?

Enkele jaren geleden werden we geattendeerd op de aanwezigheid van oeverwaluwen in een zandhoop met plassen bij Meerhoven. Ik ben toen gaan kijken op verzoek van de gemeente Eindhoven en trof ongeveer honderd nestingen van oeverwaluwen bij een zandhoop aan. Ik heb van die kolonie opnames gemaakt. De bergen zand zouden na het broedseizoen weer worden gebruikt voor bouwwerkzaamheden in de wijk.

Bij deze bergen zand lagen ook enkele plassen en de gemeente wilde op deze plek een park realiseren. De wijk was nog volop in ontwikkeling en om de oeverwaluwen de gelegenheid te geven een jaar later weer terug te keren naar deze plek, werd besloten om - als alternatief voor het verwijderen van de zandhoop - een speciale oeverwaluwwand in het park te plaatsen. Anita Liebrechts heeft rondom de bouw van de oeverwaluwwand een project gemaakt voor de kinderen van basisschool de Startbaan. De school heeft op 1 april 2009 de oeverwaluwwand officieel geadopteerd. Helaas hebben er afgelopen jaar nog geen oeverwaluwen gebruikt gemaakt van de wand. In de omgeving zijn wel enkele kolonies geweest in zandhopen met natuurlijke wanden. Dit najaar werden de nestingen door de kinderen gevuld met een ander zand om de wand voor oeverwaluwen zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Bij de oeverwaluwwand staat ook een informatiepaneel over de oeverwaluw en het project. De kinderen zullen jaarlijks de nesten gaan tellen vanaf een observatiepunt aan de plas. Door veel te observeren kunnen ze ook veel leren over hoe oeverwaluwen leven.

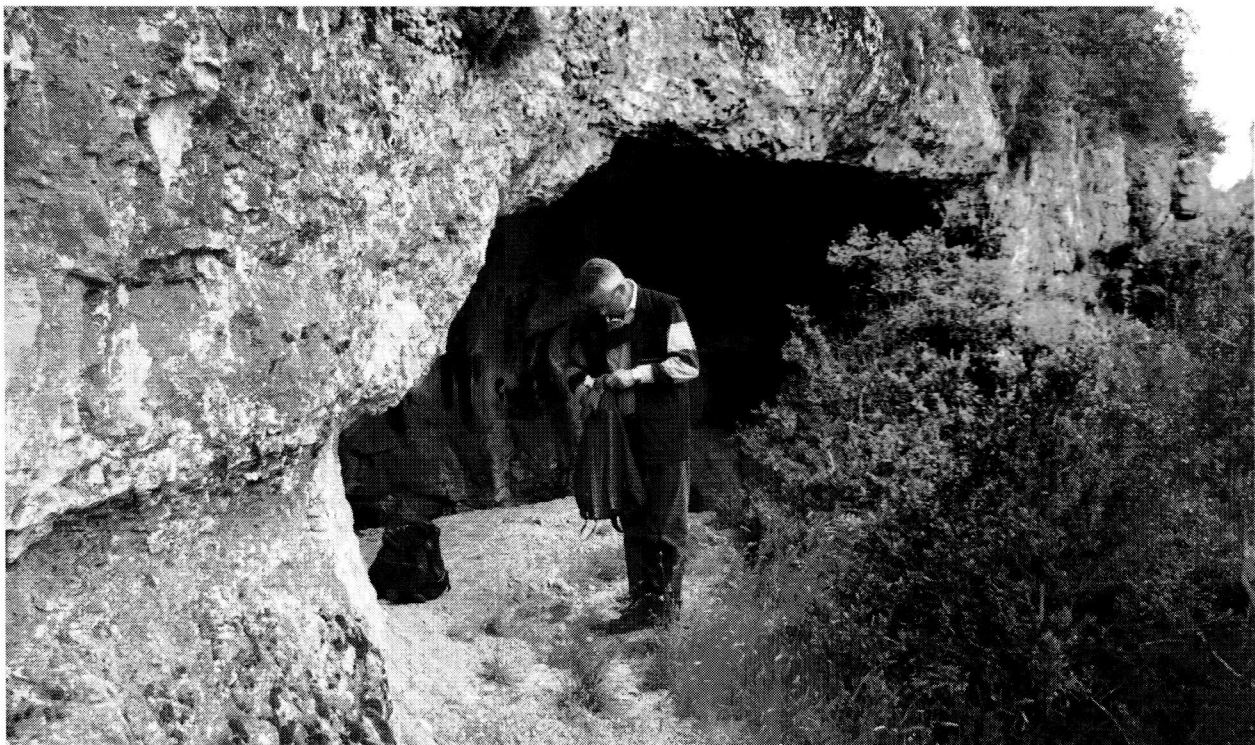
Voor grote gele kwikstaarten is een nestkastenproject in 2008 gestart. Wat zijn de resultaten tot op heden?

In Eindhoven hangen ongeveer tien nestkasten voor de grote gele kwikstaart. Maar tot op heden hebben we nog geen resultaat in de nestkasten. Maar ik ben ervan overtuigd dat het op termijn gaat lukken. De nestkasten hangen op geschikte locaties veelal onder bruggen. Samen met mensen van het waterschap hebben we ze gehangen op plekken waar niemand kan komen. Met veel kunst en vliegwerk is het gelukt om de kasten op te hangen, terwijl de boot stil moest liggen werden met een klopboormachine gaten geboord. De kasten hangen heel mooi, zoals bij het van Abbe Museum, het Historisch Openluchtmuseum Eindhoven en bij de Klotputten. In Eindhoven bevinden zich ongeveer zes paren en midden in de stad hebben we een broedsel aangetroffen. Het nest bevond zich vlakbij het Stratumseind, het uitgaansgebied van Eindhoven. Daar is tot 's morgens vroeg vier uur muziek en jeugd maar de grote gele kwikstaarten zitten daar onverstoorbaar te broeden!

In de stad zitten sommige vogels om nestgelegenheid verlegen, ik vind het dan ook belangrijk om nestkasten te plaatsen. Ondanks dat we nog geen resultaat hebben controleer ik de kasten met veel plezier.

In de stad leeft een slechtvalkenpaar op de Vestedatoren. Pogingen om het paar in een nestkast met camera te krijgen mislukten tot op heden. Hoe gaat het met de slechtvalken?

Het doet zeer dat we daar tot op heden niets voor kunnen betekenen. We hebben een nestkast geplaatst op Strijp S, maar de slechtvalken vliegen er over maar gaan niet naar de nestkast. Sommige soorten krijg je moeilijker in een nestkast dan anderen en als de kast dan niet goed staat kan het nog moeilijker worden. Het

paar slechtvalken zit nog steeds op de Vestedatoren en de architect wil tot op heden geen veranderingen aan het gebouw. Niets erop en niets eraf. De slechtvalken zijn ongelofelijk honkvast, ze bevinden zich nu al drie jaar bij de Vestedatoren, vorige maand nog zag ik ze daar. Het is een gigantisch toren, eigenlijk gemaakt voor die vogels. Ze kunnen er op de vensterbanken zitten, afgeschermd en vrij van mensen. Er is al van alles geprobeerd, ook door Wil de Veer. De laatste keer heeft Peter Voorn van natuurmonumenten een poging ondernomen. Medewerkers van natuurmonumenten hebben vanuit hun kantoor zicht op het slechtvalkenpaar op de Vestedatoren. Er werd vorig jaar door hen ook contact gelegd met de architect en misschien gaat het dit jaar dan toch lukken. De slechtvalk hoort in de stad want hij staat hoog in de voedselpiramide en vangt af en toe een zwakke stadsduif. Ik hoop dat er dit jaar toch een kast geplaatst mag worden en dat we kunnen genieten van camerabeelden uit de nestkast. Het zijn vogels die pas na drie jaren tot broeden over zullen gaan dus misschien lukt het dan toch nog dit jaar.

Stadsvogels krijgen de laatste jaren steeds meer de aandacht van organisaties als SOVON en Vogelbescherming. Is er sprake van een achteruitgang?

Een aantal soorten gaat achteruit zoals de huismus, hun aantal is sterk afgenomen. Ook met de gierzwaluw gaat het momenteel niet goed, de houtduiven in de stad doen het daarentegen steeds beter. Er zijn dus een hoop soorten die het steeds moeilijker hebben en dat heeft te maken met de nieuwbouw. Het nieuwe bouwen waar zo weinig ruimte is voor vogels en alles strak en dicht is afgewerkt biedt nauwelijks meer nestgelegenheid. Met het platgooien van vooroorlogse wijken hebben plaatselijke vogelpopulaties in één keer moeten verkassen. In Eindhoven werden in bijna alle wijken een heel gebied met huizen gesloopt en dat betekent nogal wat.

SOVON organiseert sinds enkele jaren de telling M.U.S. voor urbane soorten per postcodegebied en men zoekt voor de telling nog altijd tellers. Mensen genieten wel van vogels maar om er daadwerkelijk iets voor te doen gaat een stap verder. Ik denk dat het aantal actieve vogelaars in de stad klein is. Er is bijvoorbeeld over gierzwaluwpopulaties in Eindhoven nog nauwelijks iets bekend.

Er ontstaan wel steeds meer nieuwe initiatieven om stadsvogels onder de aandacht te brengen. Vogelbescherming Nederland reikt jaarlijks een Stadsvogelprijs uit aan een gemeente die zich opvallend goed inzet voor het creëren van een vogelvriendelijke stedelijke leefomgeving.

In Eindhoven bestaan ook ideeën om een groots vogelproject op te starten en als het gerealiseerd is wil men ook meedingen naar deze prijs.

Nestkasten, speciale dakpannen, neststenen worden al gebruikt en bieden nestgelegenheid aan diverse holenbroeders. En voor een vogelsoort als de huismus is een vogelvide op de markt gebracht. Deze vogelvide monteert je onder de pannen zodat de vogels er wel

kunnen gaan broeden maar geen schade aan isolatie en dakplaten kunnen aanrichten. Tegenwoordig worden ook steeds meer verticale of hangende tuinen gemaakt. Kale muren van flats kunnen dan worden opgefleurd met bijvoorbeeld klimop, er bestaan allerlei constructies inclusief een watersproeisysteem die direct kunnen worden geplaatst.

Je bent ook kartrekker voor de huiszwaluw. Op welke wijze wil je de huiszwaluwen helpen?

Ik las in de Blauwe Klauwier een artikel van Wim Deeben maar er waren geen of weinig gegevens uit Eindhoven beschikbaar. Ik heb vervolgens navraag gedaan en toen ook een oproep geplaatst op de site van Stadsnatuur. Een en ander heeft ook te maken met een initiatief van de gemeente Eindhoven om huiszwaluwtilen te gaan plaatsen op plekken waar ze nog voorkomen of waar ze kunnen terugkeren. In Woensel en Acht komen nog kolonies voor, deze aantallen werden blijkbaar niet goed doorgegeven aan Wim Deeben. Vaak bevinden zich in de omgeving van een kolonie ook nog enkele paddenpoelen met leem en dat is weer gunstig voor de aantalsontwikkeling. Met het plaatsen van een aantal huiszwaluwtilen willen we de populatie laten groeien.

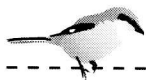
Het in eigen beheer ontwikkelen en plaatsen van deze huiszwaluwtilen is een enorme klus. Er worden immers hoogwerkers ingezet bij het plaatsen ervan, daarom zien we daar vanaf.

In de gemeente Keldonk (Vogelwacht Uden) werd vorig jaar de tweede huiszwaluwtil van Brabant geplaatst. Deze vorm van kunstmatige nestgelegenheid blijkt erg effectief te zijn, soms heeft dat tijd nodig. Mensen steken de nesten ook vaak af, een til is om die reden ook een alternatief.

Hoe vind je dat de vogelwerkgroep draait en wat zou er volgens jou beter kunnen?

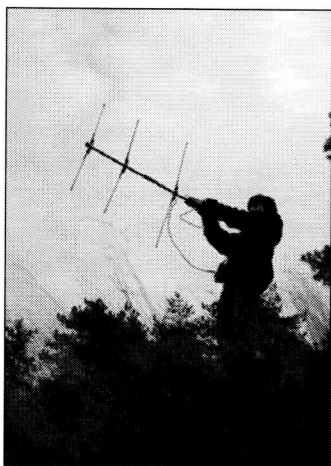
Ik ben eigenlijk te kort lid van de vereniging om daar een goed antwoord op te kunnen geven. Als ik er kom is het gezellig en interessant, volgens mij is het goed georganiseerd.

Het gaat mij ook om de contacten en de aanwezige kennis, zo heb ik Pieter Wouters eens benaderd in verband met zijn ervaringen in Reusel met de oeverzwaluwwand. Hij heeft ons geadviseerd en is komen kijken in Meerhoven op deze wijze kun je ook iets voor elkaar betekenen. Belangrijk zijn de contacten en de bereidheid elkaar te willen ondersteunen want we zijn allemaal min of meer met het zelfde bezig. Ik denk daarbij aan bescherming en behoud van vogels. De lezingen op de maandelijkse bijeenkomsten zijn weer leerzaam, zoals het project rondom de nachtzwaluw. Daarom ben ik lid van een vogelwerkgroep, deze informatie kom ik elders niet tegen. ■

Activiteiten

april - september

Eind februari - april, inventarisatie middelste bonte specht

info: Ruud van Dongen en Henk Sierdsema

1-30 april, eerste telperiode M.U.S, stadsvogels

info Jan Schoppers (SOVON)

15 april, start telling kolonievogels: roek, kokmeeuw, oeverzwaluw en blauwe reiger

info Pieter Wouters

23 april, ledenbijeenkomst met Lezing van Leo Linnartz (Stichting Ark)

Aanvang 20.00 uur IVN gebouw d'n Aard

24 april, nestkastcontrole Koningshof Veldhoven

aanvang 9.00 uur, info Jan Wouters

begin mei, nestkastcontroles NOP en Golfbaan

info Wil de Veer

15 mei, tweede controleronde nestkasten Koningshof te Veldhoven

info Jan Wouters

15 mei - 15 juni, tweede telperiode M.U.S., stadsvogels

info Jan Schoppers (SOVON)

15 mei - 10 augustus start inventarisatie nachtzwaluwen

info mark sloendregt

half mei - juni, kastcontroles voor steenuil en kerkuil

info: Mark Sloendregt en Wil de Veer

28 mei ledenbijeenkomst excursie Beleven door Pieter Wouters

5 juni, nestkastcontrole Koningshof Veldhoven

info: Jan Wouters

juni - augustus, start nachtzwaluwonderzoek

info Henk Sierdsema en Pieter Wouters (SOVON)

15 juni - eind augustus, start inventarisatie wespennieven

info Jacques van Kessel

15 juni - 15 juli, derde periode M.U.S., stadsvogels

avondbezoek, info Jan Schoppers (SOVON)

25 juni ledenbijeenkomst/simultaantelling nachtzwaluw Leenderbos

info Mark Sloendregt

15 juli - 15 augustus inventarisatie huiszwaluwen

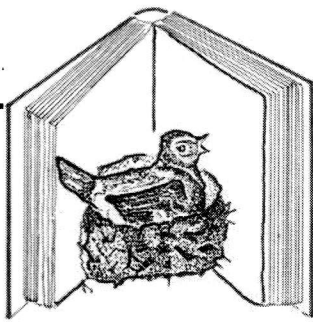
info Wim Deeben

27 augustus ledenbijeenkomst met vakantiedia's

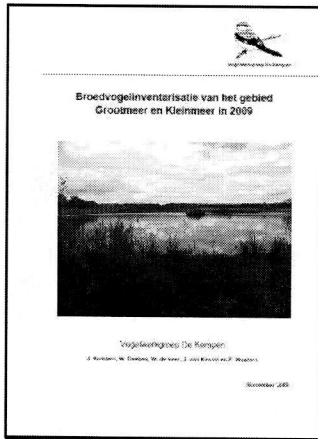
24 september ledenbijeenkomst met reisverslag Alfonso Gil en Jeanine van Eiferen

Aanvang 20.00 uur IVN gebouw d'n Aard

Laatste nieuws wordt vermeld in de maandelijkse convo, voor deelname of meer informatie omtrent activiteiten kan contact worden opgenomen met de betreffende coördinator

Leesvoer

Vogelwerkgroep De Kempen (2009)

Broedvogelinventarisatie van het gebied Grootmeer en Kleinmeer in 2009

Vogelwerkgroep De Kempen.

In het beschermd natuurmonument Grootmeer en Kleinmeer is in 2009 op verzoek van Bureau van Nierop een broedvogelinventarisatie uitgevoerd door Vogelwerkgroep De Kempen. Het gebied heeft de laatste jaren een aantal drastische veranderingen ondergaan. Zo heeft het Grootmeer een aantal keren droog gestaan en zijn er voorzieningen aangelegd om het invoerwater te zuiveren van mineralen alvorens het in het Grootmeer wordt ingelaten. Ook zijn rondom de vennen kapwerkzaamheden uitgevoerd zodat het gebied een meer open karakter heeft gekregen.

Door deze werkzaamheden zijn er in dit relatief kleine gebied een veelheid aan begroeiingstadia ontstaan die bevolkt worden door de daar thuis horende vogels. Zo komen op de kaalste stukjes de geelgors en de boomleeuwerik voor. De al wat meer begroeide delen herbergen typische struweelvogels als grasmus, fitis, tuinfluiter en rietgors. De delen die in een nog verder stadium zijn worden gekenmerkt door onder andere zwartkop, heggenmus, groenling en zomertortel. De vennen vormen natuurlijk het hart van het gebied. Aan het Kleinmeer hebben nauwelijks werkzaamheden plaatsgevonden, heeft een stabiele waterstand en een weelderige oeverbegroeiing van afwisselend riet en wilg. Het is bovendien rustig gelegen omdat het nauwelijks toegankelijk is voor bezoekers. Dit in schril contrast tot het Grootmeer waar veel recreatie plaatsvindt. Dit varieert van rustig wandelende personen tot ritten met paarden dwars door het ven en loslopende honden in en rond het ven. Vooral aan de oostkant van het Grootmeer is de recreatiedruk erg hoog. Ook is aan die kant slechts weinig oeverbegroeiing aanwezig. Opvallend genoeg hebben de meeste watervogels een voorkeur voor het grootmeer. De zes territoria dodards en vijf territoria geoorde fuut werden allemaal op het Grootmeer aangetroffen. Ook de eendensoorten

als krakeend (3), wilde eend (22), slobbeend (1), tafeleend(2) en zomertaling(1) hadden vooral een voorkeur voor het Grootmeer. Alleen het waterhoen (6) en de grauwe gans (5) hadden een lichte voorkeur voor het rustigere Kleinmeer.

In totaal zijn in het gebied 307 territoria vastgesteld van 56 soorten. Dit aantal soorten is erg hoog voor een gebied van 37 hectare is wordt natuurlijk vooral veroorzaakt door het mozaïek aan diverse biotopen. Het Grootmeer heeft op het gebied van vogels meer potentie dan in de huidige situatie, getuige oudere waarnemingen van roerdomp, blauwborst en waterral. Er zijn hiervoor een aantal beheersadviezen in het rapport opgenomen. Het afsluiten van een paar paden, het verleggen van de parkeerplaats naar een wat verder van het ven gelegen plaats en een uitgebreidere rietkraag zijn de belangrijkste. Deze maatregelen kunnen het ven voor veel vogels aantrekkelijker maken zonder dat het oeverkruidverbond hoeft te worden aangetast want dat is een belangrijk aspect waar het gebied zijn beschermde status aan dankt. Uiteraard is een goed gereguleerde waterstand ook van groot belang.

Het is de bedoeling dat het gebied dat in de toekomst het gebied eens in de paar jaar geïnventariseerd gaat worden zodat de effecten van de beheerswerkzaamheden op een betrouwbare manier gevolgd kunnen worden. De huidige kartering is de eerste gestructureerde broedvogelinventarisatie volgens de SOVON criteria van het gebied. Naast de broedvogelinventarisatie is het gebied ook de rest van het jaar veelvuldig bezocht en het gebied blijft een grote aantrekkingskracht uit te oefenen voor vele watervogels en steltlopers.

Commissies, werkgroepen en coördinatoren

Bekentelling	Ben Jacobs
Bosuil	Pieter Wouters
Feestcommissie	Edwin van de Werf en Piet van Happen
Grote gele kwikstaart	Robert Kastelijn
Huiszwaluw	Wim Deebe
Kerkuil	Mark Sloendregt en Sjors de Kort
Klapekster	Pieter Wouters en Piet van Happen
Kolonievogels	Pieter Wouters e.a.
Nachtzwaluw	Mark Sloendregt
Nestkasten Koningshof	Jan Wouters
Nestkasten Golfbaan Welschap	Wil de Veer
Nestkasten Papegaaienpark N.O.P.	Wil de Veer
Nesthulp grote gele kwikstaart	Frans Hijnen en Wil de Veer
Oeverzwaluwwand Reusel	Pieter Wouters
Ornis (digitaal waarnemingsarchief)	Tom Heijnen
Roofvogelonderzoek (WRN)	Pieter Wouters
Slaaplaatstelling blauwe kiekendief	Pieter Wouters
Slaaplaatstelling grote zilverreigers	Robert Kastelijn
Stichting Stadsnatuur Eindhoven	Peter Zomer namens vogelwerkgroep De Kempen
Steenuil	Wil de Veer
Vogel Initiatief Brabant (VIB)	Pieter Wouters
Vogels in Brabant	Henk Sierdsema
Vogeltrektelposten	Wim Deebe en Robert Kastelijn
Website	Pieter Wouters
Weidevogelbescherming	Ben Jacobs
Wespendief	Jacques van Kessel
Wetlandwacht Vogelbescherming	Piet van Happen
Wintertelling	Pieter Wouters
Zwarte Stern	Harrie de Louweren en Maarten Manders

Vogelopvang en bescherming in de Kempen

Melding roofvogelvervolgning

Vogelasiel Someren e.o.
Tel.: 0493-493564 of mobiel: 06-21975875

Melding verstoring buitengebied

Provinciale milieuklachtencentrale
24 uur per dag bereikbaar Tel.: 073-6812821

Dierennoodhulp Eindhoven e.o.

Tel.: 0900-1120000

Bestuursleden van vogelwerkgroep De Kempen

Voorzitter

Jan Kolsters
De Locht 16
5504 KD Veldhoven
Tel.: 040-2538248

Secretaris

Hetty Fokkens
Kermisberg 6
5508 DW Veldhoven
Tel: 040-2543077

Penningmeester

Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel
Tel.: 0497-512414

Biologisch secretaris

Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel
Tel.: 0497-643049

Algemene lid

Alfonso Gil Cantabrana
Eijervan 24
5646 JL Eindhoven
Tel.: 040-2425404

Algemene lid

Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven
Tel.: 040-2531211

Algemeen lid

Mark Sloendregt
Middelberg 23A
5508DM Veldhoven
Tel: 040-2543287

Opvang nieuwe leden

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven
Tel.: 040-2534735

Vogelwerkgroep De Kempen

Vogelwerkgroep De Kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie en beheerswerkzaamheden.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

E-mail

vvgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vvgdekempen

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De Kempen.

De contributie bedraagt € 30,- per jaar.

Gezinsleden betalen € 15,-.

Studenten en 65-plussers betalen € 25,-.

Donateurs

Donateurs die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van € 15,- of meer, krijgt u dit verenigingsblad een jaar lang toegezonden.

Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

Inhoud

- 2 **Vogelvaria**
- 5 **Nieuws**
- 6 **Fotowedstrijd 2009**
- 10 **Nestkasten Koningshof in 2009**
Jan Wouters
- 12 **Een uilenbende ...**
Hans Hermans
- 16 **Slechtvalkenpaartje krijgt hoogste penthouse van Eindhoven**
Wil de Veer
- 18 **Onderzoek naar wespddieven in de kempen 2009**
Jacques van Kessel en Pieter Wouters
- 27 **Huiszwaluwen (Delichon urbica) in de Kempen in 2009**
Wim Deeben
- 34 **Euro Birdwatch, 3 oktober 2009**
Alfonso Gil Cantabrana
- 36 **Nachtzwaluwen in het Leenderbos en Groote Heide, 2009**
Mark Sloendregt
- 38 **Wij spraken met ... Frans Hijnen**
- 42 **Actviteiten**
- 43 **Leesvoer**
- 44 **Vogelopvang, bestuursleden en coördinatoren**

Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam 'Blauwe Klauwier') dient als logo.